№ 267 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 2

1908

ԵՐԵՍՈՒՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 2 № 267

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում է խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (տօնի կէսօրից և տօն օրերից).
Յայտարարութիւններ ընդունվում են ամեն լեզվով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 15 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1909 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(37-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, տասն և մէկ ամսվանը նոյնպէս 10 ր., տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն ամսվանը՝ 8 ր., 8 ամսվանը՝ 7 ր., եօթ և վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., մէկ ամսվանը 1 րուբլի։

Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 6 դոլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 30 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 րուբլի. Թիւրքիայի բաժանորդները՝ 120 ղրուշ։

Հասցէները փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և միևնոյն ժամանակ 40 կ. նամականիշ։

Ի նկատի ունենալով, որ ուշ բաժանորդագրվելու պատճառով առեղծվում են մի շարք տեխնիքական անյարմարութիւններ, որոնք զրկում են խմբագրութեանը հնարաւորութիւնից յունվարի 1-ից կանոնաւորապէս թերթն ուղարկել բաժանորդներին, ուստի խնդրվում է բաժանորդ գրվել ցանկացողներին վաղօրօք դիմել՝ գրելով հասցէները պարզ և ճշգրիտ (հին բաժանորդներից խնդրվում է ուղարկել նախկին տպագրված հասցէն)։

Մեր հասցէն. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ»· Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Ներսիսեան դպրոցի չքաւոր աշակերտներին նպաստող ընկերութեան Հիմնադիր Յանձնաժողովը

յայտարարում է, որ դեկտեմբերի 7-ին, կիրակի, առաւօտեան ժամը 11-ին դպրոցում կայանալու է ընկերութեան առաջին

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ,

որին հրաւիրվում են համակրող անձինք։

Ժողովի զբաղմունքի առարկաներն են.

1) Ընկերութեան հիմնադրութիւնը, 2) Նրա վարչական մարմինների ընտրութիւնը։

(ու. կ.) ա. Հիմնադիր Յանձնաժողով

ԿՈՉ

Հանգանակիչ Մասնաժողովի ի նպաստ Թիւրքական Հայաստանի հայ տառապեալների

Հայ հասարակութեանը յայտնի է, որ ի Տէր հանգուցեալ ամենայն հայոց կաթողիկոս Մկրտիչ Ա.-ի հայրապետական կոնդակով անցեալ տարի հաստատվեց Թիֆլիսում մի կենտրոնական Հանգանակիչ Մասնաժողով ի նպաստ Թիւրքական Հայաստանի տառապեալ հայ ազգաբնակութեան և այդ Մասնաժողովը պաշտօնապէս վաւերացվեց և թոյլատրվեց թէ Կովկասի Փոխարքայի և թէ կենտրոնական բարձր իշխանութեան կողմից։ Մի քանի ամսվայ ընթացքում Հանգանակիչ Մասնաժողովը, որի հրատարակած կոչին արձագանք տուեց հայ հասարակութիւնը, կարողացաւ բաւական խոշոր գումար ուղարկել Հայաստանի տառապեալներին ռուսաց դեսպան Զինովիևի և Կ. Պոլսի հայոց պատրիարքարանի միջոցով։

Հանգանակիչ Մասնաժողովը մեծ յոյս ունէր, որ այս տարվայ բերքերը և մանաւանդ Թիւրքիայում հրատարակված նոր ռէժիմի պարգևած ազատութիւնը հնարաւորութիւն կը տան Հայաստանի տառապեալ ազգաբնակութեանը՝ ոտքի կանգնել, բարւոքել իր տնտեսական վիճակը։ Սակայն վերջին տեղեկութիւնները գալիս են հաստատելու, որ Թիւրքական Հայաստանի մի քանի գաւառներում և մանաւանդ Զէյթունում ոչ միայն մեծ կարօտութիւն կայ, այլ և հայ ժողովուրդը մատնված է անօգնին տառապանքների վտանգին, եթէ նրան օգնութեան ձեռք չը կարկառվի դրսից։

Այդպիսի պարագաների մէջ, Հանգանակիչ Մասնաժողովս, որ ամբողջ կայսրութեան մէջ միակ պաշտօնապէս ճանաչված և վաւերացված և վեհ. հայրապետի կոնդակով հաստատված մարմինն է, իր բարոյական սրբազան պարտականութիւնն է համարում կոչ անել Ռուսաստանի լայնածաւալ կայսրութեան մէջ սփռված հայ ժողովրդին և գաղութներին՝ փութալ եղբայրական և մարդասիրական օգնութեամբ ամոքելու Հայաստանի մեր թշուառ և տառապեալ, սովատանջ ժողովրդի ցաւերը, գէթ ժամանակաւորապէս, մինչև որ նա կը կարողանայ, շնորհիւ պետական նոր կարգերի, բարւոքել իր քայքայված տնտեսական դրութիւնը։

Մասնաժողովս համոզված է, որ ինչպէս առաջ, այսօր ևս հայ ժողովրդի բոլոր խաւերի մէջ նրա կոչը արձագանք կը գտնէ և ամեն մի հայ կը շտապէ իր կամաւոր լուման ձգել տառապանքը սփոփելու սահմանված ընդհանուր ազգային գանձանակի մէջ։

Նուէրները կարելի է ուղարկել կամ Մասնաժողովիս գանձապահ պ. Առաքել Սարուխանեանի (Тифлисъ, Правленіе Общества А. И. Манташева и К°), կամ Նախագահ Ալէք. Մելիք-Ազարեանի հասցէով։

Մասնաժողովս լիայոյս է, որ հայ թերթերի խմբագրութիւններն ևս չեն զլանայ ընդունել նուէրներ և յանձնել Մասնաժողովիս։

Ըստ սմին Մասնաժողովս պարտք է համարում յայտնել ի գիտութիւն նուիրատուների, որ նուէրները կը հասցվեն գործադրվելու իրանց նպատակին սահմանված կարգով կամ Կ. Պոլսի ամենապատիւ սրբազան պատրիարքին կամ Թիւրքիոյ հայոց գաւառական ազգային վարչութիւններին և իր ժամանակին մանրամասն հաշիւ կը տրվի նուիրատու հասարակութեան։

Նախագահ Հանգանակիչ Մասնաժողովի՝ Ալէքսանդր Մելիք-Ազարեան
Անդամ-քարտուղար՝ Համբարձում Առաքելեան

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Մ. Գ. Դանիէլ-Բէկ

Ընդունելութիւնը } Առաւօտեան 10—2 ժ. Երեկոյեան 4—6 ժ.

Հասցէ՝ Ртищевская ул., № 7.

(չ. շ.) ա. 50—29

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

Ինչպէս առաջ, նոյնպէս և այժմ մենք ստանում ենք՝ զանազան տեղերից և անձերից—գիւղական հասարակութիւններից, գիւղական դպրոցներից, ուսանողական կազմակերպութիւններից, ընթերցարաններից, հայ բանտարկեալներից և Ռուսաստանի զանազան անկիւններում գտնվող հայ գինուորներից—խնդրագրեր՝ ուղարկելու 1909 թ. ընթացքում ձրիաբար «Մշակ» թերթը։ Այդ դիմումները մենք ստանում ենք ոչ միայն Ռուսաստանից, այլ և Պարսկաստանից, վերջերս նաև Թիւրքիայի զանազան տեղերի ազգային և կրթական հաստատութիւններից և նոյնիսկ Հնդկաստանից։ Ի հարկէ մեզ դիմում են այն հաստատութիւնները, որոնք միջոցներ չունեն վճարելու։

Հիւսիսային Ռուսաստանի խուլ անկիւններից մէկում ընկած մի քանի հայ գինուորներ գրում են. «Ի սէր Աստուծոյ, մի գրկէք մեզ միակ միջոցից՝ տեղեկութիւններ ստանալու մեր հայրենի գիւղի մասին այս պանդխտութեան մէջ»։

Նախորդ տարիներում մենք այդ խնդիրքներին կարողանում էինք բաւարարութիւն տալ գէթ մասամբ՝ շնորհիւ մի քանի ձրի օրինակների, որոնք մեր տրամադրութեան ներքոյ էին դնում այդ նպատակի համար «Մշակի» համակրողները։ Մենք համոզված ենք, որ այս տարի ևս կը գտնվեն հաստատութիւններ և անձինք, որոնք նոյն եղանակով մեր տրամադրութեան ներքոյ կը դնեն «Մշակի» օրինակներ։ Բայց խնդրում ենք այդպիսիներին օր առաջ կատարել այդ բարի գործը, որպէսզի մենք հնարաւորութիւն ունենանք հէնց յունվարի 1-ից ուղարկել «Մշակի» համարներն ըստ պատկանելոյն։

ՆՈՐ ԿԱՐԳԵՐԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

I

Վաղը, դեկտեմբերի 4-ին, բացվում է օսմանեան պարլամենտը Կ. Պոլսում։

Պետութեան զանազան կողմերից ընտրված ժողովրդական ներկայացուցիչները, որոնք եկել են Կ. Պոլիս իրանց ձեռքը վերցնելու պետական գործերի ղեկը, սկիզբը կը դնեն իրանց գործունէութեան։

Աւելի քան հինգ ամիս է, որ օսմանեան ազատագրված ժողովուրդը սպասում է իր պարլամենտին, որպէս զի հաստատ հիմք դրվի կանոնաւոր սահմանադրական կեանքին նախկին ստրկութեան և թշուառութեան երկրում։

Օսմանեան ժողովուրդը երեսուն տարի սրանից առաջ էլ ունեցաւ պարլամենտ, բայց նա չը վայելեց սահմանադրական կառավարութեան բարիքները։ Պարլամենտը փակվեց մինչև նոր պարլամենտ հրաւիրելը, որը այնուհետև այլ ևս չը հրաւիրվեց մինչև մեր օրերը։ Իրաւական տեսակէտով, թղթի վրա, համարվում էր պարլամենտը չը վերացված, բայց իրականութեան մէջ նրա հեռաւոր նշոյլն անգամ չը մնաց, և օսմանեան կայսրութեան մէջ տիրեց մի կարգ, որ ամենածայրայեղ բացասումն էր սահմանադրական ձգտումների և վարչութեան։

Երեսուն տարի Թիւրքիայի ազատասէրները տենչում էին տեսնել նորից վերականգնած իրանց պարլամենտը և երեսուն տարի ժողովրդական խաւերում հասարակական գիտակցութիւնը ամբարում էր նորանոր փաստեր սահմանադրական կարգերի անհրաժեշտութեան և փրկարարութեան համար։

Եւ այն, ինչ որ երեսուն տարի առաջ մի պարգև էր, մի շնորհ էր, որ ստանում էր օսմանեան ժողովուրդը, երկար տանջալի տարիներից և ծանրագոյն փորձերից յետոյ հանդէս եկաւ ժողովրդական գիտակցութեան առաջ, իբրև անհրաժեշտութիւն, իբրև համապետական և համաժողովրդական մի հիմնական պահանջ։

Այժմ այնքան տարածվել և ամրացել է օսմանեան պետութեան զանազան խաւերում սահմանադրական մտածողութիւնը, որ ժողովուրդը կարող կը լինի աւելի ամուր և դրական կերպով պահել սահմանադրութիւնը իր ձեռքում, քան առաջ և գործադրել նրան կեանքի մէջ, դարձնելով ժողովրդին տէր և տնօրէն իր բոլոր գործերի։

Ողջունում ենք օսմանեան պարլամենտի բացումը և ցանկանում ենք մեր սահմանակից երկրի ժողովրդին, իսկ նրանց թւում և մեր հայ եղբայրներին կատարեալ աջողութիւն՝ հաստատելու նոր երջանիկ կարգերի ամուր սկզբնաւորութիւն և բեղմնաւոր կեանքի հրաւիրել մի երկիր, որ պարունակում է իր մէջ թաքնված անթիւ բնական հարստութիւններ և ժողովուրդների զապված կուլտուրական ոյժեր, որոնք սպասում են բարեպատեհ պայմանների իրանց յայտնագործութեան և արտայայտութեան համար։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բեռլին, 1 դեկտեմբերի

Վօլֆի գործակալութիւնը հաղորդում է, որ Դոյչէ-Օրիէնտ-Բանկը Թիւրքաց կառավարութեանը իբրև աւանս տուեց 255,000 թիւրքական ֆունտ։ Իբրև երաշխաւորութիւն մատնանշված են պօստ-հեռագրական վարչութեան եկամուտները։ Այս աւանսը հանդիսանում է իբրև գրաւական այն պատուէրների համար, որ թիւրքաց կառավարութիւնը տուեց գերմանական փամփուշտային գործարանին։ («Հ. Գ.»)

—

Կ. Պոլիս, 1 դեկտեմբերի

Նոյեմբերի 23-ին Բ. Դուռը դիմեց ռուսաց դեսպանատան մի նօտայով, որով համաձայնելով արձակել մակեդոնական ժանդարմէրիայի օֆիցէրներին անորոշ արձակուրդով, Բ. Դուռը իրան է վերապահում յետ կանչված օֆիցէրներին վարձատրելու հարցը կանօնաւորելու իրաւունքը և խորապէս գոհունակութիւն և շնորհակալութիւն է յայտնում այդ օֆիցէրների մատուցած ծառայութիւնների համար։ («Հ. Գ.»)

—

Կ. Պոլիս, 1 դեկտեմբերի

Նոյեմբերի 30-ին մինիստրների խորհրդի նիստում, ինչպէս հաղորդում են տեղւյս «Cor. Bureau»-ին, վճռվել է խիստ միջոցներ ձեռք առնել, որ մաքսային հաստատութիւնները չը մասնակցեն աւստրիական ապրանքների բոյկոտին։ («Հ. Գ.»)

—

Հռոմ, 1 դեկտեմբերի

Ստեֆանիի գործակալութիւնը հաղորդում է, որ ռուսաց դեսպան Մուրավիէվը, որ երեկոյեան ժամը 6-ին դիմեց այցելութեամբ «Սպլենդիդ-Օտէլ», յանկարծամահ եղաւ։ («Հ. Գ.»)

—

Փարիզ, 1 դեկտեմբերի

Վենեցուէլայի Նախագահ Կաստրօն մեկնեց Գերմանիա։ («Հ. Գ.»)

—

Հաագա, 1 դեկտեմբերի

Նիդէրլանդական կառավարութիւնը հաստատում է վենեցուէլական նաւի գրաւման տեղեկութիւնը. Նիդէրլանդացիները հաղորդեցին Վենեցուէլայի ազգաբնակութեան, որ բռնաբարսիաները ուղղված են Կաստրօյի կառավարութեան և ոչ թէ ազգաբնակութեան դէմ։

Պատերազմ յայտարարելու լուրերը հերքվում են։

Պաշտօնապէս հաղորդվում է, որ կառավարութիւնը միջոցներ է ձեռք առնում Կաստրօյի ռէժիմի դէմ, որպէսզի իրան ապահովէ այն բռնաբարութիւններից, որոնց ենթարկվում են հօլլանդական նաւերը, որովհետև Կաստրօն այդ տեսակէտից չէր կամենում հանգստացուցիչ վստահացումներ տալ։ («Հ. Գ.»)

—

Փարիզ, 1 դեկտեմբերի

Երբ Կաստրօն Բորդօ հասաւ, ֆրանսիական կառավարութիւնը յայտնեց նրան, որ նա դէմ չէ նրա գալստեան, եթէ նա բժշկական օգնութեան կարիք ունի, նաև չի դիմադրի նրա անհատական միջնորդութեանը Ֆրանսիայի և Վենեցուէլայի միջև նորմալ յարաբերութիւնները վերականգնելու նպատակով։ Կաստրօն, պատասխան չը տալով, մեկնեց Կեօլն։ («Հ. Գ.»)

—

Վիլլեմստադ, 1 դեկտեմբերի

Հօլանդական «Հէլդէրլանդ» յածանաւը, գրաւելով վենեցուէլական «Ալիքս» պահնորդական նաւը, բերեց Վիլլեմստադ։ («Հ. Գ.»)

—

Բելգրադ, 1 դեկտեմբերի

Պետր թագաւորը Միլօվանովիչին ի նշան անձնական համակրանքի՝ մատուցած ծառայութիւնների համար՝ շնորհեց Սպիտակ Արծուի առաջին կարգի շքանշան։

Նոյեմբերի 30-ին, Պետր թագաւորի անուանակոչութեան օրը, դրվեց Կարա-Գէօրգիի արձանի հիմքը և թագաւորը յայտարարեց մասնակի ամնիստիա, որ տարածվում է դատապարտված զինուորների, ժուռնալիստների և քրէական յանցաւորների վրա։ («Հ. Գ.»)

—

Վիէննա, 1 դեկտեմբերի

«Cor. Bureau»-ին Կ. Պոլսից հաղորդում են.

«Աւստրական դեսպան Պալլավիչինին նոյեմբերի 30-ին այցելեց մեծ վէզիրին և արտաքին գործերին մինիստրին։

«Բօսնիայի և Հերցեգօվինայի միացման առիթով Բ.՝ Դրան հետ համաձայնութիւն կապելու վերաբերութեամբ բանակցութիւնները սկսվեցին»։ («Հ. Գ.»)

—

Վիէննա, 30 նոյեմբերի

Երիտասարդ-Թիւրքերի կողմից պարլամենտի նախագահի թեկնածու Ահմէդ-Րիզա-բէյ միացման հարցի առիթով Եւրոպայում արած ճանապարհորդութիւնից Կ. Պոլիս վերադառնալով, վագոնում ընդունեց «N. F. Pres.»-ի աշխատակցին և հաղորդեց, որ միացումից մի քանի օր առաջ բարօն Էրէնտալի հետ տեսակցութեան ժամանակ Ահմէդ-Րիզա-բէյ յոյս յայտնեց status quo պահպանելու մասին։ Նա այն տպաւորութիւնը դուրս բերեց, որ Աւստրիան չի խախտի նրան, մանաւանդ որ դրանից առաջ Բիւլօվ Ահմէդի հետ խօսակցութեան ժամանակ միացման մասին լուրերը դատարկ խօսքեր անուանեց։ Աւստրիայի վարմունքը ապշեցրեց և խորին կերպով վիրաւորեց Թիւրքիային։ Ազգաբնակութիւնը բոյկոտ սկսեց և երիտասարդ-թիւրքերի կօմիտէտը զբաղվեց նրանով, ցանկանալով աւելի արժանաւոր ձև տալ հայրենասիրական բողոքին և բոյկոտը չի դադարի, մինչև որ Աւստրիան չի ուղղի անարդարութիւնը։ Աւստրիայի դիմումը ուրիշ պետութիւնների աջակցութեան բոյկոտի դէմ կեղծ քայլ էր։ Այդպիսի ներգործութիւնը անմիտ է և ոչ մի պետութիւն լուրջ չի վերաբերվի միջամտութեանը։ Գրաւելով փոքրիկ Բօսնիան, Աւստրիան կորցնում է ընդարձակ Թիւրքական շուկան։ Աւստրիայի հետ հաշտութիւնը հնարաւոր է միայն Բօսնիային ինքնավարութիւն տալու պայմանով։ Թիւրքական պարտքի վճարումը Աւստրիայի կողմից վարձատրութիւն չէր միջազգային ուղղակի պարտաւորութեան։ Միտք չունի առաջարկվող աւստրո-թիւրքական դաշնակցական դաշնագիրը, որովհետև Աւստրիան, պարիզեան դաշնագրով երաշխաւոր դառնալով Թիւրքիայի անձեռնմխելիութեան համար, միայն խոստմնազանց եղաւ։ Թիւրքերը չեն հետևում քրիստոնէական մօրալին և չեն մոռանում վիրաւորանքները։ Պարիզում և Լօնդօնում խօսակցութիւններից Ահմէդը այն հաստատ համոզմունքները դուրս բերեց, որ պատերազմ չի լինի ոչ այս րօպէիս և ոչ էլ գարնանը։ Սերբիան և Չերնօգորիան պատերազմական գործողութիւններ չեն սկսի, առանց Աւստրիայի հրաւէրի, խաղաղութիւնը ապահովված է և Թիւրքիան կօնֆերէնցիայի կողմնակից է, նա կը շարունակի տնտեսական կռիւ մինչև որ բաւարարութիւն կը ստանայ։ Թիւրքական մամուլի գրգռված լեզուի առիթով Գերմանիայի դէմ Ահմէդը նկատեց, որ իսկական բարեկամութիւնը չէ կարող ունենալ բացառապէս պլատօնական բնաւորութիւն, Գերմանիան ամենևին ոչինչ չարեց Թիւրքային օգնելու համար։ Այդ պատճառով օսմանեան ժողովուրդը հաւատացած է, որ Գերմանիան ղեկավարվում է համաձայնութեամբ Աւստրիայի հետ։ Պարլամենտը կը զբաղվի ներքին քաղաքականութեամբ, իսկ արտաքին քաղաքականութեան մէջ կը բաւականանայ կօնտրօլով և աջակցութեամբ կառավարութեանը ազգային յետս պահանջման գործում։

—

Վիէննա, 30 նոյեմբերի

Հրատարակված է հետևեալ կառավարչական հաղորդագրութիւնը։ Թիւրքիայում հէնց բոյկոտ սկսվելու սկզբից, աւստրո-ունգարական կառավարութիւնը ոչ մի միջոց չարհամարհեց, որպէսզի վերջ դնէ բոյկոտին, յաճախակի լուրջ առաջադրու-

թիւններ էր անում Կ. Պօլսում և եռանդով պաշտպանում էր փնասներ կրող շոգենաւային ընկերութիւնների էքսպօրտօրների պահանջները։ Բօյկօտի հետևանքն էր ցաւակցութեան արժանի ընդմիջումը այն բանակցութիւնների, որ սկսված էին Բ. Դրան հետ Բօսնիան միացնելու հարցի առիթով համաձայնութիւն կայացնելու մասին։ Բօյկօտը դադարեցնելու նպատակով կառավարութիւնը պնդում էր իր իրաւունքի վրա՝ պահանջել Թիւրքիայից գործունէութեան այնպիսի եղանակ, որ համաձայն լինէր աւստրական դաշնագրի որոշումների հետ, որ մեր նաւերին հովանաւորութիւն ցոյց տրվէր, որ վերջ տրվէր մաքսատան պաշտօնեաների զեղծումներին, որ չը խանգարէին հասարակութեանը աւստրիական և ունգարական խանութները։ Թիւրքաց կառավարութիւնը նորերս պաշտօնապէս յայտնեց, որ ցուցմունքներ տրվել են մաքսային իշխանութիւններին և Բ. Դուռը ամեն բան կանէ օրինական իշխանութեան սահմաններում, որպէսզի վերջ դրվի բօյկօտին։ Աւստրո-ունգարական կառավարութիւնը յայտարարութիւնը առաւ ի տեղեկութիւն և Բ. Դրան ուշադրութիւնը դարձրեց այն բանի վրա, որ եթէ Թիւրքաց կառավարութիւնը իր յանձն առած պարտաւորութիւնները չը կատարէ, այն ժամանակ պատասխանատու կը լինի գալիք փնասների համար, որովհետև Թիւրքաց կառավարութեան յայտարարութեան և աւստրո-ունգարական կառավարութեան պատասխանի պատճառով այլ ևս սկզբունքային տարաձայնութիւն գոյութիւն չունի բօյկօտի մասին։ Աւստրո-ունգարական կառավարութիւնը իր խաղաղասէր ոգու ապացոյցը տալու համար պատրաստականութիւն յայտնեց վերսկսել բանակցութիւնները։ Կ. Պօլսի աւստրո-ունգարական դեսպանը հրահանգներ ստացաւ այդ առարկայի առիթով։ Այստեղ շատ ուրախ կը լինեն, եթէ առաջիկայ բանակցութիւնները կատարեալ համաձայնութեան բերեն, իսկ տնտեսական յարաբերութիւնները մնեն իր բնական շաւիղը։

(«Հ. Գ.»)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

I

Թաւրիզ, 24 նոյեմբերի

Գիշերս սահմանադրականները գիշերային յարձակում գործեցին Էյն-ուդ-Դօվլէի բանակի վրա և մի երկու ժամվայ կռւից յետոյ՝ յետ նահանջեցին դարձեալ քաղաք։ Բնականաբար յարձակման նպատակը վճռական չէր, այլ աւելի փորձնական։ Կառավարական բանակի կողմից արձակել են հինգ թնդանօթային ռումբ։ Սահմանադրականները ունեցել են չորս կորուստ միայն, որոնց մէջ էր և յայտնի մարտիկ Հասանդալին (գիժ-Հասան)։ Բանակի կորուստները յայտնի չեն. բերված են բանակից 15—20 ձիեր և ջորիներ։

Երևի այսպիսի յարձակումներ դարձեալ տեղի կունենան, ազատվելու համար այն ձանձրալի կացութիւնից, որի պատճառն է Էյն-ուդ-Դօվլէի անհասկանալի լռութիւնը։

Սալմաստի դրութիւնը օր աւուր աւելի սպառնալից է դառնում։ Վերջին նամակներով յայտնել էի, որ կողոպտված չորս գիւղերի համար առաջնորդարանը, ի միջի այլոց, դիմել էր և Էյն-ուդ-Դօվլէին. այսօր ստացվեց այդ դիմումի թէ պատասխանը և թէ ներփակ մի հրամանաթուղթ Մակուի սարդարի հասցէով, որը առաջնորդարանը պիտի հասցնի պատկանելոյն։

Առաջնորդարանին Էյն-ուդ-Դօվլէն պատասխանում է, որ առաջնորդարանի դրութեամբ տեղեկացաւ Սալմաստի հայաբնակ գիւղերի դրութիւնը, որի մասին ինքը ոչ մի լուր չէ ստացել և ոչ մի հրահանգ չէ տուել սարդարին (Մակուի խանին), իսկ եթէ որևէ հրահանգ եղել է Թէհրանից, ինքը տեղեկութիւն չունի...։ Ցաւ է յայտնում եղածի առիթով, եթէ իրողութիւն է, և աւելացնում է, որ դէպի կառավարութիւնը միշտ հաւատարիմ հայերի նկատմամբ կառավարութիւնը բարեացակամ է եղել և կը շարունակվի այդ բարեացակամութիւնը՝ քանի որ հայերը կը մնան նոյն հաւատարիմ և նոյն բարեացակամ հպատակները կառավարութեան... այսպիսի հանգամանքներում պատճառված ամեն մի փնասի կառավարութիւնից բաւարարութիւն կը տրվի ապագայում։

Համարեա նոյն իմաստը ունի սարդարի վրա գրված հրամանագիրը. դրանում ևս յիշատակվում է, որ «քանի որ հայերը հաւատարիմ և բարեացակամ են դէպի կառավարութիւնը (ընդգծումը մերն է), պիտի* աշխատէք, որ նրանց անդորրութիւնը չը խախտվի» և այլն...

Ով թէ հրամանագրի և թէ առաջնորդարանին գրվածի մանրամասն բովանդակութեան հետ ծանօթանայ, եթէ գիտակ չէ պարսկական դիպլօմատութեան, փրկված կը համարի Սալմաստը և երբէք չի երկմտի հայերի դրութեան մասին, բայց մեզ համար ինչ նշանակութիւն ունեն այդպիսի հրամանագիրները, երբ նոյն իսկ կարծում ենք, որ մինչև առաջնորդարանի միջոցով ուղարկված՝ կառավարչապետի հրամանագրի տեղ հասնելը, արդէն վերջինիս մի այլ բովանդակութեան հակիմաստ հրամանագիրը սարդարի ձեռքում կը լինի...

Աւելորդ չեմ համարում անցեալ մի խիստ բնորոշ դէպքի նկարագիրը տալ ընթերցողին պարսկական կառավարական վարք ու բարքի կամ բարոյական, դիւանագիտական գործառնութեան կամ հասկացողութեան մասին։

Տարիներ առաջ կառավարչապետի դիւանում մի հայ կալուածական մի վիճելի գործ է ունենում։ Այդ գործը անցած է լինում զանազան պետական վարչութիւնների բովից Արդաբիլում, Թէհրանում, և հայը իր ձեռքում ունեցած օրինաւոր դօկումենտներով, կալուածագրերով և արքայական հրամանով գալիս է Թաւրիզ, բայց որպէս պարսկահպատակ ինքը անձամբ չէ համարձակվում ներկայանալ ժամանակի կառավարչապետ Ամիր-Նիզամի դիւանատունը, այլ կարգում է իրեն հաւատարմատար՝ Թաւրիզեցիներին լաւ ծանօթ անգլիական հիւպատոսարանի պաշտօնեայ (այժմ հանգուցեալ) Գալուստ խանին, որպէսզի վերջինս իր ունեցած դիրքի և օրինաւոր դօկումենտների շնորհիւ կարողանայ իր տարիներ ձգձգվող դատը պաշտպանել։ Կառավարչապետի և մի քանի յայտնի մարդկանց ներկայութեամբ կայացած ժողովում ներկայանում են Գալուստ խանը՝ իր, հակառակորդ պարսիկ կրօնաւորը՝ իր դօկումենտներով։

Մանրամասն քննվում է երկու կողմի կալուածաթղթերը, իրաւացի է գտնվում Գալուստ խանի դատը, որին ի հաստատութիւն Գալուստ խանը յոխորտանքով ներկայացնում է և արքայական ֆէրմանը (հրաման)։

Այս բոլորից յետոյ ջուր է մաղվում ներկաների և Գալուստ խանի գլխին, երբ հակառակորդ կրօնաւորը ժպտալով ծոցից հանում է մի ուրիշ արքայական հրաման, որով կատարեալ իրաւատիրութեան իրաւունք է տրվում, վարչական եղանակով, Թուրք հակառակորդին...

Երբ աչքերը չորս բաց արած Գալուստ խանը անձամբ կարդում է Թուրքի արքայական ֆէրմանը, այլևս չէ կարողանում իրան զսպել, ձգում է մի կողմ ֆէրմանը և գոչում՝ «շահս բախ, ֆէրմանա բախ» (արքային նայեցէք, հրամանագրին նայեցէք)...

Արդեօք կը լինի մի Գալուստ խան Մակուի սարդարի ներկայութեան, որ Էյն-ուդ-Դօվլէի՝ առաջնորդարանի միջոցով ստացած հրամանագրի հակոտնեան կարդալուց յետ նոյն բացագանչութիւնն անելու քաջութիւնն ունենայ...

Լսում ենք, որ կարգադրված է Ղարադաղից Ռահիմ խանին գալ Մարանդը գրաւելու։

Մարաղայի անախորժութիւնների և անաջողութիւնների պատճառ «գալավան բաշին» բերված և բանտարկված է միջնաբերդում։

Ուրախալի է, որ չարագործը սահմանադրականների շրջանում դէթ պատժվում է։

Իրօ

II

Ղօչան, 23 նոյեմբերի

Նախընթաց նամակով թեպէտև գրել էի, որ դատաւորը ստիպված եղաւ յուզված ժողովրդի առաջարկը լսելով չուղարկել Մէշէդից կառավարութեան պահանջած ձիաւորները, բայց այսօր տեսնում ենք, որ դատաւորների խոստումները լոկ խոստում են եղել։ Նա հէնց նոյն օրն իսկ հրահանգներ է տալիս, որ շրջակայ գիւղերից ձիաւորներ հաւաքվեն և գան քաղաք՝ Մէշէդ ուղևորվելու համար։

Այդ ի նկատի ունենալով՝ երէկ տեղիս նախկին անջումանի անդամները, գլուխ ունենալով 3 յայտնի մուշտէհիդների, խուռն ժողովրդի բազմութեամբ ժամը 2-ին մզկիթ հաւաքվեցին և մօտ 2 ժամ խորհրդակցելուց յետոյ որոշեցին բազարը փակել և ապստամբվել կառավարութեան դէմ։ Ժամը 4-ից խանութները փակվեցին. օրն ուրբաթ լինելու պատճառով՝ մի մասը հէնց առաւօտից փակ էր։ Այսօր էլ առաւօտեան մինչև ժամը 10-ը բազարը փակված մնաց, և քաղաքը կատարեալ մեռած դրութեան մէջ էր, առևտուրը միանգամայն կանգ էր առել։ Այս լուրը տեղիս դատաւորին համնելուն պէս՝ իսկոյն իր մօտ հրաւիրելով 3 մուշտէհիդներին հրամայում է, որ իսկոյն և եթ բազարը բացել տան, հակառակ դէպքում սպառնալով քաղաքը տակն ու վրա անել և մուշտէհիդներին էլ որպէս խռովարարներ պատժել։ Մուշտէհիդները, տեսնելով իրերի դրութիւնը, սկսում են աղաչել պաղատել, որ իրանք մեղաւոր չեն, ժողովուրդն իրանց ոյժով է մզկիթ տարել և այլն։ Ժամը 12-ից խանութները բացվեցին և կեանքը իր նորմալ ընթացքն ստացաւ։

Ինչպէս հաստատ աղբիւրից տեղեկացանք, ձիաւորներից 50 հոգի կազմ և պատրաստ են. դատաւորն իւրաքանչիւրին օրական 2 ղրան—40 կոպ.—ռոճիկ է նշանակել։ Այսօր ճանապարհվում են Մէշէդ։

Ինչպէս լսում ենք, Բուժնորդից էլ ձիաւորներ են պահանջվել։

Երէկվայ պօստով Մէշէդից ստացված տեղեկութիւններից երևում է, որ նոյն լարված դրութիւնը շարունակվում է, բազարը դարձեալ մնում է փակ։

Եւլիբեգ

ՄԱՐԱՂԱՅԻ ԱՌՈՒՄԸ

«Нов. Русь» լրագրի թղթակիցը Մարաղա քաղաքի առման մասին Թէհրանից հետևեալ տեղեկութիւններն է հաղորդում, որը նա անձամբ լսել է Սաթթար-խանի մարտիկների խմբից եկած սուրհանդակից։

«Սաթթար-խանը Թաւրիզում, քաղաքի պահպանութեան համար, թողնելով պատկառելի զօրամաս, նոյեմբերի 1-ին «Ատրպատականի մայրաքաղաքից» ուղևորվել է 15,000 մարտիկներով։ Երեք օրվայ ընթացքում, Թաւրիզից ոչ հեռու ընկած և ռէակցիօներների իշխանութեան ներքոյ գտնվող բոլոր քաղաքները առանց որևէ դժուարութեան գրաւվեցին։ Ամեն մի վերցված քաղաքում թողնելով վստահելի մարտիկների հրամանատարութեամբ փոքրիկ զօրամաս, Սաթթար-խանը գնաց առևտրական մեծ քաղաք Մարաղայի վրա։

«Այդ քաղաքի վրա շահը հրամայել էր իր զօրքերին ու գնդապետ Լեախօվի կօզակների բրիգադային յատուկ ուշադրութիւն դարձնել, որովհետև Մարաղան միակ քաղաքն է, որը գտնվելով ռէակցիօներների իշխանութեան ներքոյ, ճշտապահութեամբ վճարում էր հարկերը գանձարանին։ Կորուստը հաւասարազօր կը լինէր Թէհրանի կորստեան։ Այնուամենայնիւ այդ «եկամըտաբեր քաղաքը» ընկաւ թշնամու ձեռքը ամենախայտառակ կերպով։

«Մօտենալով քաղաքին, Սաթթար-խանը պահանջել է կառավարութեան զօրքերից յանձնել քաղաքը առանց արիւնհեղութեան։

«Կօզակների բրիգադայի հրամանատարից վճռական մերժումն ստանալով, Սաթթար-խանը հրամայեց իր մարտիկներին պատրաստվել գրոհ տալու։ Երկու ժամից յետոյ ամեն բան պատրաստ էր արդէն։ Մարտիկները բաժանված էին երեք մասի այն հաշւով, որպէսզի կարելի լինէր քաղաքի վրա գրոհ տալ միաժամանակ երեք կողմից։ Քաղաքի մի կողմը Սաթթար-խանը գիտութեամբ ազատ էր թողել «այն մոլորեալ պարսիկների նահանջի համար, որոնք շարունակում են դեռ ծառայել կառավարչական զօրքերի շարքում», միևնոյն ժամանակ հրամայված էր մարտիկներին «չը կրակել փախչողներին թիկունքից»։

«Քաղաքը առանց կռւի յանձնելու մասին արված երկրորդ առաջարկի համար էլ մերժումն ստանալով, Սաթթար-խանը յարձակում գործեց քաղաքի վրա։ Կառավարչական զօրքերը շփոթվեցին, և շատերը, զէնքերը վայր ձգելով, փախուստ տուին։ Մի քանիսը, սակայն, դիմադրեցին։ Սաթթար-խանը գլխաւոր ոյժերով ամենից առաջ «Աստուած արդարների կողմն է» աղաղակելով գրոհ տուեց դիմադրողների վրա, որոնք դիմեցին խայտառակ փախուստի։ Պատերազմական աւարը՝ երեք թնդանօթ (որից ոչ մի անգամ չէին կրակել դեռ), 700 հրացան և 450,000 փամփուշտ ընկաւ Սաթթար-խանի ձեռքը։ Կորուստները երկու կողմից էլ աննշան են։ Քաղաքի պաշտպաններից ընկել են 30 հոգի և վիրաւորված են յարձակվող մարտիկներից 19 հոգի։ Ուսից թեթև քերծուածք է ստացել Սաթթար-խանն ևս։ Վերջինիս ազգաբնակութիւնը դիմաւորել է աննկարագրելի ցնծութեամբ։ Լսվում էին աղաղակներ. «կեցցէ մեծ զօրապետը», «կեցցէ սահմանադրութիւնը», «կեցցէ թշուառ պարսիկ ժողովրդի մեծահոգի պաշտպանը» և այլն։

«Մարաղայում Սաթթար-խանը մտադիր է հանգստանալ, քաղաքում կարգապահութիւն հաստատել և, պահելով բնակիչների պահպանութեան համար, գլխաւորապէս, օտարերկրացի մարտիկ զօրքեր, շարունակել առաջխաղացութիւնը»։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԻԻ ՀՍԿՈՂՆԵՐԸ

Անիում մշտապէս ապրում է Էջմիածնից նշանակված մի վանահայր, որը և հսկում է Անիի վրա իր ձեռքի տակ եղած պահապաններով։

Վանահօրը նշանակված է 300 րուբլի ռոճիկ։ Անշուշտ այդպիսի մի փոքր գումարով անկարելի կը լինի պահապաններ պահել և ապրել։ Եւ եթէ Անիի հսկողները կարողացել են գոյութիւն պահպանել տարիների ընթացքում, դա եղել է շնորհիւ կողմնակի լրացուցիչ աղբիւրների, այն է ուխտաւորների տուած նուէրների և Անիի հողերի շահագործութեան։

Անիի վանահայր Մխքայէլ վարդապետը աշխատել է, որ Անիի հողը չընկնի օտար կապալառուի ձեռքը, այլ յանձնվի իրան։ Այդ հողը, որ շահագործվել է շրջակայ գիւղացիների աջակցութեամբ որոշ պայմանով, տուել է տարեկան մի որոշ հասոյթ, որը ծառայել է իբրև եկամուտ Անիի հսկող մարմնի համար։

Սակայն ներկայ 1908 թւին բերքը վատ էր Անիի շրջակայքում և վանահայրը շատ քիչ եկամուտ է ստացել։ Այս տարվայ ուխտաւորների թիւն էլ է եղել քիչ և նուէրներ չեն ստացվել։ Եւ ահա ներկայումս Անիի հսկող մարմինը ծանր վիճակի մէջ է ապրում միջոցների պակասութեան պատճառով։

Եւ անշուշտ՝ ցանկալի է, որ գտնվեն նուիրատուներ օժանդակելու Անիում ապրող մարդկանց մինչև ամառվայ ամիսները, երբ և՛ ուխտաւորներ կը սկսեն յաճախել Անին և՛ կը ստացվի բերք հողի մշակութիւնից։

Անիի վանահայրը իր պահապաններով թէ Անիի թանգարանին է հսկում, թէ պահպանում է աւերակները շրջակայ գիւղացիների արշաւանքներից և թէ հիւրընկալի պաշտօն է կատարում Անի յաճախողների համար։

Յոյս կայ, որ հետևեալ տարիներում Անիի հողի շահագործութիւնը աւելի հաստատ հիմքերի վրա դրվի և հնարաւոր լինի նրանից ստացած արդիւնքը մեծացնելով հոգալ Անիի բնակիչների կարիքների մի նշանաւոր մասը։

Իսկ այժմ պէտք է նրանց տալ օժանդակութիւն։

Ա. Ք.

ԻԼԶԱ ՖՐԱՊԱՆ-ԱԿՈՒՆԵԱՆԸ

Դեկտեմբերի 2-ին (ն. տ.) Ժընևի Grand-Lancy արուարձանում եղերական մահով վախճանվել է Գերմանիայում հռչակ վայելող կին գրող Իլզա Ֆրապանը։

Հանգուցեալը անբուժելի հիւանդութեամբ (քաղցկեղով) տանջվում էր երկար ժամանակ։ Վճռելով վերջ տալ իր կեանքին և անկարող լինելով անձամբ իրագործել այդ դիտաւորութիւնը, նա դիմում է իր անբաժան ընկերուհու՝ նկարչուհի Լինդա Մանդելբաումի օգնութեանը։ Վերջինս, ինչպէս «Б. В.» լրագրի թղթակիցն է ասում, սկզբում չէ համաձայնում, բայց յետոյ Ֆրապանին աջողվում է համոզել նրան, որպէսզի իր քնած ժամանակ ատրճանակի գնդակով վերջ տայ իր կեանքին։

Մանդելբաումը կատարում է իր ընկերուհու թախանձագին խնդիրը և ապա արդէն վերջ տալիս իր կեանքին։

Այնպէս որ, երբ Ֆրապանի եղբայրը դուռը կոտրելով ներս է մտնում սենեակը՝ երկուսին էլ գտնում է մեռած։

Սեղանի վրա դրված է եղել Իլզա Ֆրապանի նամակը, որ լոյս էր սփռում այդ տրագեդիայի վրա։

Իլզա Ֆրապանը յայտնի է որպէս հեղինակ բազմաթիւ պատմուածքների՝ վերցված գլխաւորապէս փոքր ու աննկատելի մարդկանց կեանքից։ Լինելով ծագումով Համբուրգից՝ նա մօտիկից դիտել է էմիգրանտների կեանքը և տուել է նրանց մասին հետաքրքրաշարժ ու օրիգինալ նկարագրութիւններ։

Նա միևնոյն ժամանակ համարվում է Եւրոպայի կանանց ազատագրական շարժման ականաւոր մարտնչողներից մէկը։

Բագրատ Ակունեանի հետ ամուսնանալուց առաջ հանգուցեալը թէ միտինգներում և թէ մամուլի մէջ, գլխաւորապէս Գերմանիայում, իսկ յետոյ Զուիցերիայում, հանդէս էր գալիս տրամադրելու հասարակական կարծիքը թիւրքական բարենորոգումների անյետաձգելիութեան օգտին։

Երբ Կովկասում բռնկվեցին հայ-թուրքական ընդհարումները, հանգուցեալը մի շարք յօդուածներով ու ճառերով պարզեց Եւրոպայի հասարակական կարծիքի առջև այդ ընդհարումների իսկական պատճառները։

Հայոց եկեղեցական կալուածների վերադարձը և դպրոցների վերաբացումն ուրախացրեց հանգուցեալին ոչ պակաս քան Թիւրքիայում սահմանադրական ռեժիմ մտցնելը։

Ապրելով վերջին տարիներս շարունակ զուիցերական ուսանող երիտասարդութեան և, գլխաւորապէս, ռուս էմիգրանտների շրջանում, այդտեղից հանգուցեալը քաղեց իր դիտողութիւնները, որոնք լուրջ նիւթ ծառայեցին իր «Աշխատանք» վէպի համար, որը սօցիալական անհաւասարութեան դէմ ուղղված իր ջերմ զայրոյթով արտասահմանեան քննադատների ուշադրութիւնը գրաւեց իր վրա։ Այդ ժամանակից սկսած նա, իբրև գրող, հասնում է իր կատարեալ զարգացման, և այնուհետև նրա ապագայ գործունէութիւնը նուիրվում է բոլոր կեղեքվողների, մանաւանդ իր սրտին մօտ հայութեան պաշտպանութեան գործին։

ՏՆԱՅՆԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿ. ՆԻՍՏԸ

Կիրակի, նոյեմբերի 30-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին, Կովկասի գիւղատնտեսական ընկերութեան դահլիճում կայացաւ Թիֆլիսի Հայ Տնայնագործական Ընկերութեան արտակարգ ընդհանուր ժողովը, որը բանալով ընկերութեան վարչութեան նախագահ պ. Ա. Քալանթար յայտնեց, թէ ժողովի պարապմունքների ծրագիրն է՝ ա) լսել վարչութեան գործունէութեան վերաբերեալ զեկուցումը, բ) ընկերութեան կանոնադրութեան մի քանի կէտերի փոփոխութեան քննութիւնը և գ) ընկերութեան ձեռնարկութեամբ բացված ջուլհակութեան արհեստանոցների ապահովութեան խնդիրը։

Պ. Քալանթար ապա շեշտեց, որ ընկերութեան կանոնադրութեան համաձայն ընդհանուր ժողովներում նախագահել չեն կարող վարչական կազմից և ոչ մի անձն, և առաջարկեց ընտրել քարտուղար և նախագահ ընդհանուր ժողովի։

Բաց քուէարկութեամբ ժողովի նախագահ ընտրվեց պ. Հ. Առաքելեան և քարտուղար՝ պ. Մ. Սողոմոնեանց։

Պ. Առաքելեան ըստ օրակարգի առաջարկեց վարչութեան՝ նախ տալ իր գործունէութեան զեկուցումը և ապա անցնել հերթական հարցերին։

Ա. Քալանթար մանրամասնաբար ծանօթացրեց ժողովականներին Թիֆ. Հ. Տ. Ընկերութեան գործունէութեան հետ, որից երևաց հետևեալը.

Անցած 1907 թ. Թիֆլիսում մի խումբ մարդկանց մէջ միտք է յղանում վերականգնել հայ գիւղական ազգաբնակութեան մէջ ջուլհակութեան արհեստը, յարմարեցնելով նրան արդի տեխնիկական կատարելագործված ձևերի հետ։

Առաջին տարին վարչութեան գործունէութիւնը կենտրոնացած էր Թիֆլիսում։ Վարձվում են բնակարան, վարպետներ և հիմք է դրվում վարժոց-արհեստանոցի, որտեղ ուսանում են 32 աշակերտ-աշակերտուհի, բայց սրանք բոլորն էլ կանոնաւոր չեն յաճախում վարժոց-արհեստանոցը, ենթադրելով որ իրանց սովորածը կարող է և բանի պէտք չը գալ և ժամանակը զուր վատնած կը լինեն։ Յամենայն դէպս վարժոց-արհեստանոցը մի տարի անցնելուց յետոյ պատրաստել էր 10 վարպետուհի, որոնցից իւրաքանչիւրը կարող էր անկախ գործ սկսել և նման Թիֆլիսի վարժոց-արհեստանոցի գիւղում աշխատելով նոյն ձևով պատրաստել ջուլհակութեան վարժուհիներ։

Այսպիսով ընկերութեան իղձը՝ ջուլհակութեան արհեստը տարածել ժողովրդի մէջ՝ արդէն իրականութեան շեմքին էր։

Այս տարվայ յունիսի 1-ից Թիֆլիսի Տ. Ընկ. վարժոց-արհեստանոցը փոխվելով շարժական վարժոց-արհեստանոցի՝ իր ամբողջ կազմով գտնվում էր Ալէքսանդրապօլի Փամբակի գաւառամասի Համամլի գիւղում։

Վարչութեան նախագահ Ա. Քալանթարը, ընդգծելով ընկերութեան նպատակը Համամլիում արհեստանոցի ճիւղ բաց անելու նկատմամբ, ցոյց տուեց ժողովականներին գիւղերում պատրաստված կտորների նմուշները, որոնք առաջին իսկ անգամից ժողովականների ուշադրութիւնը գրաւեցին։

Կարճ միջոցում հաւաքվեցին վարժոցում 60 աշակերտ-աշակերտուհիներ ջուլհակութեան արհեստը սովորելու, որոնք ամենայն բարեխղճութեամբ յաճախում էին արհեստանոցի բոլոր պարապմունքները. մի ամսից յետոյ աշակերտները ի ցոյց հանեցին իրանց ձեռքով պատրաստած երես-սրբիչներ և նոյնիսկ նրանցից մի քանիսը երկաթուղու կայարանում ծախսի հանվեց. երես-սրբիչներից ամեն մէկը ծախվեց 60-ական կոպէկով, որը արհեստանոցի վրա նստել էր 30—33 կոպ.։

Այս հանգամանքը աւելի եռանդ ներշնչեց թէ աշակերտներին և թէ գիւղական ազգաբնակութեանը, որոնք այժմ ամբողջապէս անձնատուր եղան գործը իւրացնելով տարածել նրան ժողովրդի աւելի լայն խաւերում։

Հարևան Ղշլաղ, Սպիտակ Ախուլա գիւղական հասարակութեան լիազօրները, գալով Համամլի, խնդրեցին իրանց գիւղերում էլ բաց անել արհեստանոցներ. յուլիսի սկզբից Ախուլայում, իսկ կէսից՝ Ղշլաղում արդէն գործում էին արհեստանոցի նոր ճիւղերը. ամենուրեք ժողովրդի ոգևորութիւնն և աջակցութիւնը ընդգրկելով սկսած գործը՝ միահամուռ ոյժերով առաջ էր տանում նրան՝ աշխատելով հասցնել նրան այն ցանկալի դրութեան, երբ գեղջուկ օրիորդը կամ ընտանիքի ազատ անդամը հնարաւորութիւն կունենայ իր պարապ ժամերը աշխատանքի վերածելով իր տնային ծով կարիքների գոնէ մի մասը հոգալ իր ձեռքի աշխատանքով։

Միմեանց ետևից բացվում են արհեստանոցներ Նալբանդ, Ղարալ, Պարնի-դեղ գիւղերում, որոնք նոյնպէս սկսում են զարթեցնել ժողովրդի մէջ արհեստի կատարելագործված ձևերի կարիքը։

Ուսուցման ընթացքում աշակերտների գործած կտորներից սկսում են հագուստներ պատրաստել և կամաց-կամաց կտորների պատրաստութեան մէջ մտցնում են աստիճանական առաջադիմութիւն։ Թէև ցանկացողներ շատ կային արհեստանոցի ճիւղեր բաց անելու, բայց վարչութիւնը դրամական սուղ միջոցների պատճառով ձեռնպահ էր մնում մի քանի դիմումների նկատմամբ։

Միւս կողմից ժողովրդի մէջ տնայնագործական արհեստի և ընկերութեան գաղափարը այնքան համակրութիւն է գտնում, որ ներկայումս ընկերութիւնը ունի կազմակերպված հինգ տեղական ճիւղեր իրանց վարչական կազմով ու նախագծած որոշ ծրագրով։ Բայց ինչպէս ամեն մի նոր կուլտուրական գործ, այնպէս էլ ներկայ արհեստի տարածման գործը դեռ ևս կարիք ունի մի կարող ձեռքի ղեկավարութեան, որը օգնութեան է հասնելու մատաղ գործին թէ դրամով և թէ տեխնիկական պատրաստութեամբ։

Վարչութիւնը վերջինիս վերաբերմամբ գործադրել է ամեն հնարաւոր միջոց և գործը հասցրել է այնպիսի մի կացութեան, որտեղ անկախ կերպով պատրաստում են (ցոյց տալով 30 կտորի նմուշներ) այս կտորները։ Միայն հարկաւոր է մեզ միջոց՝ դրամական նպաստ տալու բացված ճիւղերին։

Վերջացնելով իր զեկուցումը՝ պ. Քալանթարը առաջարկեց ընդհանուր ժողովին ցուցումն անել վարչութեանը՝ առաջիկայ գործունէութեան վերաբերմամբ։

Ժողովականներից պ.պ. Ա. Մելիք-Այվազխան, Ա. Շահիկեան, Յ. Փիրալեան և ուրիշները միանգամայն գոհունակութիւն յայտնելով վարչութեան գործունէութեան եղանակից՝ առաջարկեցին առաջարկել Թիֆլիսի վաճառականներին արհեստանոցներում

պատրաստած ապրանքները, որոնք անպայման թէ լաւ գնով կը գնան և թէ մեծ քանակով. պ. Փիրալեանը առանձնապէս շեշտեց, որ ինքը առաջարկում է հետևել Մոսկվայի շրջանի տնայնագործ ջուլհակների օրինակին, որոնք նախապէս նոյնիսկ Կովկասի վաճառականներից պատուէրներ են վերցնում կանխավճար դրամի հետ միասին և պարտաւորվում են 6- 8 ամիս ժամանակվայ ընթացքում հասցնել պատուիրած ապրանքը։

Ապա պ. Քալանթարը ներկայացրեց մի մօտաւոր նախահաշիւ՝ վարչութեան առաջիկայ գործունէութեան նկատմամբ։

Մինչև այժմ եղած փորձերը վարչութեանը բերել են այն համոզմանը, որ ամեն մի նոր արհեստանոց հիմնելու և նրան վեց ամսվայ ընթացքում պահպանութեան համար հարկաւոր կը լինի 300—500 ր., իսկ եթէ մի որևէ հասարակութիւն ցանկանայ ընկերութեան աջակցութեամբ գործ սկսել, հարկաւոր կը լինի նպաստ տալ արհեստանոցի բացման համար մօտաւորապէս 150—200 ր.։ Մինչև այսօր վարչութիւնը աշխատել է ըստ պահանջի բաւարարութիւն տալ եղած արհեստանոցներին այս նախահաշուի համեմատ։ Ներկայիս վարչութիւնը ցանկալի էր համարում այդ կէտի վերաբերմամբ ընդհանուր ժողովի կարծիքը, որով կարողանար վարչութիւնն իր ապագայ գործունէութեան ընթացքում ղեկավարվել։

Ապա պ. Քալանթարը առաջարկեց ընդհանուր ժողովի խորհրդածութեան նիւթ դարձնել վարչութեան մտադրութիւնը՝ առաջիկայ զատկական տօնիցին Թիֆլիսում հրաւիրել տնայնագործական համագումար, որտեղ գիւղացիները բաց կանէին իրանց ցաւոտ կարիքները և միահամուռ ոյժերով կարելի կը լինէր դրանց մասին մտածել։

Ժողովի նախագահ պ. Առաքելեանը առաջարկեց կարծիքներ յայտնել վարչութեան զեկուցման մասին։ Մտքերի փոխանակութիւնից յետոյ ժողովականների կողմից առաջարկեց հետևեալ բանաձևը, որը և ընդունվեց միաձայն։

Ընդհանուր ժողովը, լսելով վարչութեան զեկուցումը՝ իր գործունէութեան և զատկական տօներին տնայնագործական համագումար ժողվելու մասին, միանգամայն համակրութեամբ վերաբերվեց դէպի վարչութեան ցոյց տուած գործունէութիւնը և շնորհակալութիւն յայտնեց նրան՝ ցանկալով շարունակել իր գործունէութիւնը նոյն ոգով։

Օրակարգի բ. կէտը—ընկերութեան կանոնադրութեան մի քանի կէտերի փոփոխութեան քննութիւնը—ժողովի զբաղման նիւթ չը դառաւ, որովհետև կանոնադրութեան համաձայն այդ խնդրի քննութիւնը կատարվում է ընկերութեան անդամների 1/2-ի ներկայութեամբ։

Երեկոյեան ժամը 10 1/2-ին ժողովը փակվեց։

Աւելորդ չի լինի յիշատակել, որ տ.տ. Հ. Մարտիրոսեան, Մ. Փրիդոնեան և պ. Ջիլինգարեան վճարելով իւրաքանչիւրը 150-ական րուբլի գրվել են ընկերութեան մշտական անդամ։

Ժողովականները տեսնելով օգտաւէտ գործի կենդանի օրինակը՝ գոհ սրտով հեռացան դահլիճից։

Ս.

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Ցարիցին, 24 նոյեմբերի

Ամսիս 23-ին տեղիս ս. Գրիգոր եկեղեցում կատարվեց պ. Միսկարեանի նախաձեռնութեամբ հանդիսաւոր հոգեհանգիստ հանգուցեալ արքեպիսկ. Արիստակէս Սեդրակեանի յիշատակին. պատարագիչ քահանան խօսեց հանգուցեալի մասին և յայտնեց այն միտքը, որ մեր հայ ազգը կորցրեց մի այնպիսի հոգևորականի, որին երկար ժամանակ չէ կարող մոռանալ։ Եկեղեցում կար բաւականին բազմութիւն։

Ս. Ղուրսիկեանց

Փօթի, 27 նոյեմբերի

Տասնհօթ օրվայ անընդհատ անձրևից յետոյ, այսօր, 6 ժամ 12 րոպէին, զգացվեց երկրաշարժ։ Մարդկային զոհեր չը կան։

Մ.

Երևան, 25 նոյեմբերի

Արդէն յայտնի են մեր Թեմ. դպրոցի ներկայ անցքերը։

Այսօր տեղիս Թեմ. դպրոցի հոգաբարձութիւնը հաւաքվել ու տուել է աշակերտութեանը իր վերջնական որոշումը։ Հոգաբարձուները յայտնել են, որ աշակերտութիւնը ոչ մի իրաւունք չունի քննադատելու ուսուցիչներին և տեսչին, ու քանի որ կայ հոգաբարձական կազմ, երբէք չի թոյլատրվի, որ այդպիսի դիմումներ անեն իրան, և յայտնում է, որ վաղը ան[...]պէս գան պարապելու, հակառակ դէպքում բոլորը արձակված են։

Աշակերտները պատճառաբանված առաջարկ են ներկայացրել տեսուչ պ. Տիգրան Համալեանին հեռացնելու համար իր պաշտօնից։

Հոգաբարձութիւնը առարկում է, թէ խնդիրը գրված է ոչ պատշաճաւոր կերպով։

Անաչօրօ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Հեռագրով)

Պետերբուրգ, 1 դեկտեմբերի

24-դ նիստը բացվում է առաւօտեան ժամը 11 և 10 րոպէին։ Նախագահում է իշխան Վոլկոնսկին։

Խմբագրական մասնաժողովի զեկուցման համաձայն, ընդունվում և յանձնվում են Պետական Խորհրդին երկու օրինագծեր, մինը 450 միլիօն փոխառութեան մասին, միւսը Վլադիվօստօկի պօրտօ-ֆրանկօն փակելու մասին։

Հերթին նոյեմբերի 9-ի օրէնքի յօդուածային քննութեան շարունակութիւնն է։ Քննվելու հարցն է երկրորդ յօդուածը, որ որոշում է առանձին անատէրերի իրաւունքը համապատասխան գործնական տիրապետութեան, ինչպէս առանձին, այնպէս և ընդհանուր վարելահողերի մասերի վրա։

Սկսվում են վիճաբանութիւններ։ Գրվում են 33 հռետորներ։

Ընդունվում է դադարեցնել հռետորների ցուցակագրվելը։

Մինչև ընդմիջումը խօսում են հինգ հռետորներ, որոնցից երկուսը՝ չափաւոր-աջակողմեան գիւղացի և նացիօնալիստ՝ խօսում են ի պաշտպանութիւն անհատական սեփականութեան, երկու աջակողմեաններ և մի առաջադիմական խօսում են յօգուտ ընտանեկան սեփականութեան։

Ժամը 1 և 5 րոպէին յայտարարվում է դադար։ Նիստը վերսկսվում է ժամը 2 և 15 րոպէին։

Մինչև երկրորդ ընդմիջումը յօգուտ ընտանեկան սեփականութեան խօսում է Շինգարեվը, իսկ ի պաշտպանութիւն անհատական սեփականութեան—Մարկով 2-ը։ Մի մեծ ճառ, նոյնպէս անհատական սեփականութեան օգտին արտասանում է ներքին գործերի մինիստրի օգնական Լիկօշինը, որի ճառը յաճախակի ընդհատվում է աջակողմեանների և կենտրօնի ծափահարութեամբ։

Թողնելով նոյեմբերի 9-ի օրէնքի երկրորդ յօդուածի քննութիւնը, նախագահը քննութեան է առաջարկում նակազի առաջին գլուխը, Դումայի բացման և նրա անդամների ընտրութեան կարգի մասին։

Մտքերի փոխանակութիւնից յետոյ ընդունվում են առաջին եօթ յօդուածները, որոնցով որոշվում է Դումայի բացման կարգը և ընտրութիւնների ստուգման եղանակը։

Նիստը փակվում է ժամը 6 և 5 րոպէին։ Հետևեալը կը կայանայ դեկտ. 3-ին։

(«Հ. Գ.»)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Դեկտեմբերի 2-ին, ժամը 1-ին կէսօրից յետոյ, էժանագին ճաշարանը այցելեց Կովկասի Փոխարքայ Վօրօնցօվ-Դաշկօվը, որին դիմաւորեցին ընկերութ. վարչութեան անդամները առաջնորդութեամբ նախագահուհի տ. Ափթանդիլեանի։ Նորին պայծառափայլութիւնը, մնալով այնտեղ ամբողջ մի ժամ, բարեհաճեց հարցնել ընկերութեան և ճաշարանի դրութեան մասին և վայելելով ճաշարանի պատրաստած կերակրից՝ բարեհաճեց յայտնել իր գոհունակութիւնը նրա յատկութեան մասին։ Հրաժեշտի ժամանակ բարեհաճեց նուիրել յօգուտ ընկերութեան 100 ր.։ Աւելորդ չենք համարում մի քանի տեղեկութիւններ հաղորդել այդ համակրելի հիմնարկութեան մասին և հրաւիրել հասարակութեան բարի ուշադրութիւնը այդ միանգամայն օգտաւէտ հիմնարկութեան վրա։ Ճաշարանի տարեկան բիւջէն է 8000 ր., որով կերակրվում են 400 չքաւորներ։ Այդ թւից 150-ը աշակերտներ և աշակերտուհիներ են, իսկ 250-ը զանազան չքաւորներ։ Ընկերութիւնը միջոցներ չունենալու պատճառով ստիպված է շատ-շատերին մերժել։ Մի բանով կամենալով այդ տեսակների դրութիւնը թեթևացնել, ընկերութիւնը որոշել է այդ 400 հոգուց դուրս 5 կօպէկանոց ճաշեր հացով բաց թողնել, թէև իւրաքանչիւր ճաշ իր վրա նստում է 11 կօպ.։ Ճաշարանը գտնվում է մի երկյարկանի մաքուր և ամեն կողմից յարմար շինութեան մէջ։

✦ Ակակի Ծերեթելու յոբելեանի կարգը յոբելեանական յանձնաժողովը որոշել է այսպէս։ Առաւօտեան ժամը 10-ին իշխ. Ակակի Ծերեթելու բնակարանում կը ժողովվեն բանաստեղծի ընտրեալ համակրողները և նրանց ուղեկցութեամբ ժամը 10 1/2-ին յոբելեարը կը գնայ Սիօնի տաճարը, ուր կը կատարվի մաղթանք։ Մաղթանքը վերջանալուց յետոյ յոբելեարը կը վերադառնայ արքունական թատրոն։ Ցերեկվայ ժամը 12-ին արքունական թատրօնի բեմի վրա յոբելեարը կընդունէ պատգամաւորութիւնների շնորհաւորութիւնները։ Սկզբում երգեցիկ խումբը կերգէ յոբելեանական երգը։ Ցերեկվայ հանդէսը կը վերջանայ ժամը 4-ին Ակակի Ծերեթելու ճառով։ Երեկոյեան ժամը 8 1/2-ին, արքունական թատրօնում կը ներկայանայ յոբելեանական ներկայացում. կը խաղան. 1) իշխանի «Թամար Ցբիէրի» երկրորդ գործողութիւնը, 2) նրա «Պատարա կախի» դրամայի երկրորդ գործողութիւնը, 3) ապաթէօզ։ Այն պատգամաւորութիւնները, որոնք անկարող կը լինեն շնորհաւորել յոբելեարին ցերեկով, կարող են այդ անել երեկոյեան, ներկայացման առաջին և երկրորդ գործողութեան ընդմիջումին։

✦ Շաբաթ, նոյեմբերի 29-ին, վերայի աուդիտորիայում վրացերէն ներկայացումը վերջանալուց յետոյ, աուդիտորիան շրջապատվեց կէս-հարիւրեակ զինուորներով և ոստիկանական պաշտօնեաներով, որոնք մանրազննին խուզարկեցին ինչպէս աուդիտորիայի ներսը, այնպէս և ունկնդիրներին։ Հասարակութեան թւում այդ երեկոյ գտնվում էր նաև Ակակի Ծերեթելին, որի ով լինելը իմանալուց յետոյ բաց թողին։ Արձակեցին նաև կանանց։ Իսկ տղամարդկանց, թւով մօտ 80 հոգի, զինուորների երկշարք հսկողութեամբ, տարան պահնորդական բաժանմունքը, ուր և պարզեցին նրանցից ամեն մէկի անձնաւորութիւնը։ Միւս օրը, կիրակի, մեծ մասին արձակեցին։ («З. O.»)

✦ Ուրբաթ, դեկտեմբերի 5-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, Թիֆլիսի ժողովարանի դահլիճում կայանալու է բանաստեղծ Արշակ Չօպանեանի դասախօսութիւնը «Հայկական բանաստեղծութիւնը անցեալում» թեմայով։

✦ Կիրակի, նոյեմբերի 30-ին, Թանդոյեան եկեղեցում կայացաւ ծխականների ընդհանուր ժողով, ուր, ի միջի այլոց, քննութեան ենթարկվեց նոյն եկեղեցու երեք ամսով հեռացված երէցփոխ Խաչատուր Տէր-Մարգարեանի ապօրինի վարմունքների գործը։ Ժողովը նախագահ ընտրեց հայր Շուղուրեանին, քարտուղար Ն. Զիգիմնեանին։ Մեղադրեալը չէր եկել ժողով, բայց կողմնակիցները, որոնք ներկայ էին, կասկած բարձրացրին ժողովի օրինաւորութեան մասին։ Ժողովը հակառակ կողմերի բացատրութիւնները լսելուց յետոյ բացարձակ մեծամասնութեամբ նրան օրինաւոր ճանաչեց և այնուհետև թոյլ տուեց յանձնաժողովի անդամ պ. Երզնկեանցին կարդալ իր զեկուցումը այդ գործի մասին։ Պ. Երզնկեանցը նախքան զեկուցման ընթերցումը համառօտակի ծանօթացրեց այդ գործի անցեալի հետ, թէ ինչպէս նրա կողմնակիցները և թէ ինքը երէցփոխը ամեն կերպ աշխատում էին այդ գործի քննութիւնը ձգձգել անվերջ կամ բոլորովին մոռացութեան վիճակին հասցնել։ Յետոյ կարդացվեց զեկուցումը, որից պարզվեց, որ Տէր-Մարգարեանը, օգտվելով հանգամանքներից, քմահաճոյքով է վարվել եկեղեցական դրամների հետ, չեն պահվել հարկաւոր փաստաթղթեր՝ հասոյթները և ծախսերը վերաստուգելու համար, դուրս է եկել իր իրաւունքների սահմանից և արել է մեծամեծ ծախսեր չը ստանալով, ինչպէս ծխական կանոնադրութիւնն է պահանջում, ծխականների ընդհանուր ժողովի հաճութիւնը, կորցրել է այն մատեանը, որով կարելի էր ստուգել շատ գումարներ և այլն և այլն։ Մի քանի վիճաբանութիւններից յետոյ ժողովը միանգամայն վճռեց հեռացնել Թանդոյեան եկեղեցու ժամանակաւորապէս հեռացված երէցփոխին. նրա ապօրինի գործողութիւնների համար դիմել իրան գրաւոր կերպով իր վրա մնացած գումարների վճարումն պահանջելով, հակառակ դէպքում յանձնել կոնսիստորիայի միջոցով քննչին և յետոյ դատական պատասխանատուութեան ենթարկել նրան և խնդրել թեմական առաջնորդից թոյլտուութիւն նոր երէցփոխ ընտրելու։ Յետոյ քննութեան առնվեց Թանդոյեան եկեղեցու տիրացուների խնդիրը ռոճիկները աւելացնելու։ Ինչպէս երևաց, տիրացուները առաջ ստանալիս են եղել որը 20 ր., որը 15 րուբլի ամսական, բայց երէցփոխ պ. Տէր-Մարգարեանը նրանց ռոճիկները իջեցրել է ամսական 5 րուբլու և խեղճերին կարօտեալ դրութեան հասցրել։ Ժողովը միաձայն վճռեց տիրացուների ռոճիկները ամսական շինել 15 րուբլի, ինչպէս առաջ էր։ Մնացեալ խնդիրների քննութիւնը յետաձգվեց մինչև հետևեալ կիրակի։

✦ Մեզ հաղորդում են, որ Կովկասի հայոց դպրոցների ուսուցչական միութեան կենտրօնական վարչութիւնը որոշել է կազմել մանկավարժական գրադարան։ Այդ գրադարանը ունենալու է հետևեալ բաժինները. 1) Հայոց դպրոցներում գործածված բոլոր դասագրքերի լիակատար ժողովածու։ 2) Մանկավարժական գիտական գրքեր և ժուրնալներ։ 3) Մանկական ընթերցանութեան գրքեր։ 4) Տեղեկատու գրքեր։

✦ Այսօր նշանակված է Կովկասեան կայսերական բժշկական ընկերութեան հերթական նիստը։

✦ Փոխարքայի խորհրդի անդամ Զունկօվսկին իր ծառայական գործերով դեկտ. 1-ին մեկնեց Պետերբուրգ։

✦ Թիֆլիսի արքունական պալատը կարգադրել է, որ այն գումարները, որոնք ստացվում են պետական գանձատան մէջ պրօմիսլային վկայականների համար, քաղաքի օգտին, չը յանձնվեն քաղաքային վարչութեան, այլ գրաւվեն յօգուտ կառավարութեան՝ զօրամասերի բնակարանների վարձատրութիւնը վճարելու նպատակով։

✦ Կառավարութիւնից նշանակված յատուկ հաշւետես մասնաժողովը դեռ շարունակում է իր քննութիւնը Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան մէջ։

✦ Վաղը տեղի կունենայ Կովկասեան գիւղատնտեսական ընկերութեան խորհրդի նիստը։

✦ Կիրակի, նոյեմբերի 30-ին, կայացաւ քաղաքային դումայի ձայնաւորների խորհրդակցութիւնը Սօլօլակի տունէլի մասին։ Խորհրդակցութիւնը, քննելով տունէլի ձեռնարկողների առաջարկութիւնները, ընդունելի համարեց թոյլատրել տունէլով բանալ առայժմ հետիոտն երթևեկութիւն, առնելով իւրաքանչիւր անցնողից 2 կոպէկ։ Խորհրդակցութիւնը նաև որոշեց պայմանագիրը յանձնել տեխնիքական, իրաւաբանական և ֆինանսական մասնաժողովներին ի վերաքննութիւն։

✦ Թիֆլիսի քաղաքային բժշկական-սանիտարական մարմնի վերջին նիստում սկզբունքով որոշվեց մսի ֆուրգօնները փոխարինել աւտօմօբիլներով։ Միևնոյն ժամանակ որոշվեց այդ հարցը յանձնել տեխնիքական մասնաժողովին, որ սա իր կողմից պարզէ, թէ արդեօք քաղաքի տեղագրական պայմանները թոյլ կը տան այդ փոփոխութիւնը կատարել, թէ ոչ։

✦ Թիֆլիսի քաղաքագլուխը, դիմելով նահանգապետին, խնդրում է՝ հարկադրել տնատէրերից նրանց, որոնց տներում գտնվում է քաղաքային դպրոց կամ պրօգիմնազիա, վճարել ջրի տուրքերը։ Բանը նրանումն է, որ այդ տնատէրերը օգտվելով հէնց այն հանգամանքից, որ քաղաքային վարչութիւնը անկարող է կտրել այդ տեղերի ջուրը, որովհետև հասկանալի է, որ ուսումնարանների սաները կը մնան առանց ջրի, բոլորովին էլ չեն մտածում իրանց պարտքերը վճարել։

✦ Վաղը նշանակված է մէչչանների ընկերութեան անդամների ժողովը։

✦ Արտեմ Իվ. Քալանթարեան նշանակվում է գրաքննիչ ատեանի անդամ։ Նա հայերէն լեզուն ուսուցանում է Լազարեան ճեմարանում։

✦ Կ. Հ. Բ. Ը. Խորհուրդը մեզ խնդրում է հաղորդել, որ ամսիս 6-ին, ընկերութեան օգտին Թիֆլիսի ժողովարանում տրվելիք երեկոյթին, ուսուցիչների, ուսուցչուհիների և բարձրագոյն դպրոցների ուսանողների համար սահմանված է մուտքի վճարը 1 ր. 20 կ.։ Տոմսակները հարկաւոր է առաջուց ստանալ Ընկերութեան գրասենեակում (Արաս-Արաղսկայա հրապարակ, № 7)։

✦ Ստացանք «Հասկեր» մանկական ամսագրի № 11-ը, նոյեմբեր ամսվայ համար։ Յաւելուածն է Վ. Բ.-ի «Ընտանեկան թատրօն», թարգմ. Միսակ Աւիլեանի։

✦ Քութայիսից «Т. Л.»-ին հաղորդում են, որ երկրաշարժը Տկվիբուլի ամբողջ երկաթուղագծի վրա կրկնվել է դեկտ. 1-ին նոր ոյժով։ Մի քանի շինութիւններ գծի վրա վնասվել են, իսկ Քութայիս կայարանի ճանապարհորդական շինութիւնը այնպիսի վտանգաւոր դրութեան է հասել, որ պահանջ կայ անմիջապէս վերանորոգել։ Դեկտ. 2-ին մի յատուկ մասնաժողով մեկնեց երկրաշարժից վնասված տեղերը։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ Դեկտեմբերի 1-ին, ցերեկվայ 3 ժ. 10 րոպէին, Թիֆլիսի նահանգական դատարանի շինութեան մէջ սրտի կաթուածահարից յանկարծակի վախճանվել է արխիվի կառավարիչ Իվան Էրիստովը։ Հանգուցեալի դիակը իր ամուսինը տեղափոխել է իր բնակարանը։

✦ Դեկտեմբերի 1-ին, ցերեկվայ ժամը 3-ին, Վօրօնցօվսկայա փողոցում Ախունդովի տանը գտնվող Աղայևի հիւրանոցում իջած՝ Բագուից եկած Միրզա-Աղա Ջաֆար Ղուլի-օղլին ֆիննական դանակով սպանել է իր հետ միասին իջած՝ Բագուի բնակիչ Հաբիբ Մաշադի-Եադուբ-օղլուն, վիրաւորելով վերջինին մարմնի զանազան մասերից, և անյայտացել։ Սպանվածի դիակը ուղարկված է հիւանդանոց։ Շնորհիւ ձեռք առնված միջոցների, յանցաւորը ձերբակալված է և խոստովանել է իր յանցանքը։ Սպանութեան պատճառն այն է, որ սպանվողը դիմադրութիւն է ցոյց տուել արուամոլութեան փորձ անելու ժամանակ։

✦ Դեկտեմբերի 1-ին, երեկոյեան ժամը 6-ին, Սուրբ-Մինասսկայա փողոցում Մարինէ եկեղեցու դիմաց 2 անյայտ չարագործներ մի անգամ անհետևանք կրակել են այդ փողոցով անցնող Յովհաննէս Դանիէլեանցի վրա և անյայտացել են։ Փախչող չարագործների ետևից Դանիէլեանն էլ կրակել է 2 անգամ, բայց անհետևանք։ Դանիէլեանցի կեանքի դէմ մահափորձ կատարելը սիրահարական աստառ ունի։ Յանցաւորներին ձերբակալելու համար միջոցներ են ձեռք առնված։

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Նոյեմբերի 27-ին, երեկոյեան ժամը 5-ին, Կաշչէվի կառավարիչ Սամսօնովի կեանքի դէմ երկրորդ անգամ մահափորձ է կատարվել։ Նրա բնակարանի պատուհանից ներս են ձգել ռումբ, որը դիպչելով լուսամուտի տեղերին ու վանդակներին՝ ջարդ ու փշուր է արել նրանց։ Պայթիւնի միջոցին Սամսօնովը իր ընտանիքով նստած թէյ էր խմում. բարեբաղդաբար ոչ ոք չէ վնասվել, բացի մի պառաւ հիւրից, որը պատուհանին մօտիկ լինելով խլացել է։

✦ Բ. Հ. Կ. Մ. դպրոցական սեկցիայի կանանց արհեստաւորաց դպրոցի խորհուրդը միջնորդութիւն է յարուցել թոյլտուութիւն ստանալու՝ բանալ դպրոցին կից երեկոյեան դասընթացքներ կանանց համար։

✦ Նոյեմբերի 28-ին, ցերեկվայ ժամը 1-ին, Սև-քաղաքում նաւթի գործարան ունեցող Սերգէեվի 20 տարեկան Բագրատ որդին իր ուսուցչի մօտից տուն վերադառնալու ժամանակ Բօնդարնայա փողոցում յափշտակվել է մի խումբ շանտամիտների ձեռքով։ Նրանք պահանջում են գողացվածի հօրից 50,000 րուբլի փրկանք։

✦ Ներկայումս Բագուի ոստիկանութեան մէջ ծառայում են ընդամենը 701 քաղաքապահ (հետևակ՝ 590 և ձիաւոր՝ 102)։ Դրանցից 517 հոգի ռուսներ են, վրացիներ՝ 18, թուրքեր՝ 71, օսեր՝ 43, լեհեր՝ 13, հայեր՝ 6, լէզգիներ՝ 31 և գերմանացի՝ 1։ Աւագ ծառայողներից—պրիստաւներ 10 հոգի, որոնցից ռուսներ՝ 6, վրացի՝ 2, լեհ՝ 1 և 1 հոգի էլ գերմանացի։ Պրիստաւի օգնականներ՝ 16 հոգի. 12 ռուս, 1 վրացի, 1 օս և 1 լեհ։ Օկոլօդոչնիներ 40 հոգի են, որոնցից 29 ռուս, վրացի՝ 8, օս՝ 2 և 1 լեհ։ Բացի դրանից կան և կազմից դուրս 40 օկոլօդօչնիներ, որոնցից 32 հոգի ռուսներ են, վրացիներ՝ 3, թուրքեր՝ 2, 1 օս, 1 լեհ և 1 գերմանացի։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Հայ դերասանական ընկերակցութեան տուած ներկայացումը արտիստական ընկերութեան թատրօնում երկուշաբթի, դեկտեմբերի 1-ին, բաղկացած էր երկու բաժնից. նախ՝ ներկայացվեց Շնիցլէրի «Զուարճալիք» դրաման 3 գործողութեամբ, և ապա՝ տեղի ունեցաւ «Դիվերտիսմենտ»։

«Զուարճալիքը» առաջին անգամ ենք տեսնում հայ բեմի վրա։ Նրա հեղինակ Շնիցլէրը աւստրիական առաջնակարգ բանաստեղծներից մէկն է համարվում և ունի յայտնի մի քանի աշխատութիւններ, ի թիւս որոնց «Հէքիաթը», «Կտակը» և այլն։ Նրա դրամատիկական գրուածքներում աչքի է զարնում նուրբ գեղարուեստական կողմը։ Նրա հերոսները միշտ մնում են վայելուչ, քնքոյշ, առանց խստութիւնների ու խառացումների, շրջապատում է նրանց մեղմ ու լաւ զգացմունքներով, կոնֆլիկտների րոպէներին անգամ, մարդկային զգացմունքների արտայայտութիւնները տալու ժամանակ աշխատում է մնալ բնականութեան ու վայելչութեան սահմաններում։ Իր ստեղծած տիպերին նա հարկադրում է մտածել, նախազգալ ու տանջվել, խօսել ու գործել համաձայն իրանց միջավայրում գոյութիւն ունեցող պայմանների, զնալ կեանքի հոսանքով և հնազանդ լինել տիեզերքի կոյր օրէնքներին։

«Զուարճալիքի» մէջ ևս նա մնում է հաւատարիմ իր այդ աշխարհահայեացքին։ Դրամայի նիւթը առել է բուրժուական միջավայրից. նրա մէջ գործող անձինք, ձուլված իրանց շրջապատող աշխարհի հետ և անձնատուր եղած կեանքի զուարճութեանը. ապրում են, ուրախանում, վշտանում ու կորչում կեանքի հոսանքի մէջ։

Գործողութիւնը կատարվում է Վիէննայում։ Բովանդակութիւնը հետևեալն է. Ֆրից Լօրհայմը (պ. Զարիֆեան) սիրում է ամուսին ունեցող մի կնոջ։ Ֆրիցի ընկեր Թէօդոր Կայզերը (պ. Աւետեան), կամենալով ազատել նրան այդ վտանգաւոր սիրուց, աշխատում է զբաղեցնել նրան ֆլիրտով։

Մի երեկոյ Թէօդորը Ֆրիցի մօտ ընթրիքի է հրաւիրում իրանց ծանօթ երկու օրիորդների՝ Քրիստինէին (օր. Քալանթար) և Միցի Բալագերին (տ. Արաքս), բայց այդ անփոյթ ուրախութիւնը վերջանում ամպում է Ֆրիցի սիրած կնոջ վիրաւորված ամուսնու չարագուշակ այցելութեամբ, որը մենամարտի է հրաւիրում իրան անպատուողին։

Մինչդեռ Քրիստինէի հետ շաղկապված ֆլիրան էլ ունենում է մի այլ լուրջ հետևանք՝ անկեղծ ու մաքուր սէր։

Բայց Ֆրիցը իր առաջին վտանգաւոր սիրոյն զոհ է լինում՝ ընկնելով մենամարտում։

Քրիստինէն էլ չուզենալով այլևս ապրել՝ վերջ է տալիս իր կեանքին։

Դրաման սկսվում է առաջին գործողութեան մէջ հասարակ ֆլիրտով, երկրորդում փոխվում է իդիլլիայի և վերջանում է դրամայով։

Օր. Քալանթար ըմբռնել էր դրամայի հերոսուհու տիպը ամենայն ճշտութեամբ. երրորդ գործողութեան մէջ նրա նուրբ խաղը այնպիսի կատարելութեան ու բնականութեան հասաւ դրամատիզմի և հոգեկան յուզմունքի բուռն արտայայտութիւնների մէջ, որ Քրիստինէի շիտակ ու ամօթխած տիպը, իր հոգում երկար ժամանակ թագցրած բարոյական ոյժով, իր զգացմունքների ուժեղ բռնկումով և կամքի տոկունութեամբ ամբողջացաւ լիովին։

Հերոսուհու բերանով հեղինակը հեգնում ու մտրակում է նաև միջավայրի մէջ տիրող հասկացողութիւններն ու տրամադրութիւնները։

Քրիստինէի հօր՝ Հանս Վայրինգի դերը կատարում էր պ. Սևումեան, որը տարաւ մեծ աջողութեամբ, սկզբից մինչև վերջ սահուն, տիպը լրիւ, խաղը մտածված, մանաւանդ վերջին տեսարանում։

Միցի Բալագերի դերը տ. Արաքս տարաւ աշխոյժ։ Նրա խաղի մէջ, մեր կարծիքով, մտաւ մի փոքրիկ անճշտութիւն. Թէօդորը կանչում է նրան մի պատառը տալու, մինչդեռ նա ստանում է նրան իր պառկած տեղում։

Պ. Աւետեան լաւ խաղաց Թէօդոր Կայզերի դերը, թէև անտեղի կերպով էր կոմիքական գծեր միացնում իր խաղին։

Կատարինէ Բինդէրի դերում տիպիք էր տ. Մելիքեան։

Ներկայից կարծիքների առաջին պատ-
կերը զգուշէր հանված միանգամայն ան-
ձեռքի կերպով։

«Ջրածրաչալիքը» անպայման մեծ աջողու-
թիւն ունեցաւ այդ օրը և միանգամայն
արժանի էին դերակատարները այն բուռն
ծափահարութիւններին ու օվացիաներին,
որ ամբողջ դահլիճը ուղղում էր նրանց
յաճախակի։

Պակաս աջողութիւն չունեցաւ և դիվեր-
տիսմենտը։ Պ. Զօպանեան ուժեղ ջերմե-
րով և արտայայտիչ առոգանութեամբ ար-
տասանեց երկու ոտանաւոր՝ «Սիրտ մարդ-
կային» և «Գեղոն», ի պատիւ հայ լեզուի,
որ ամփոփում էր նրա ամբողջ պատ-
մութիւնը նախնական օրերից մինչև նորա-
գոյնը։ Զօպանեան ողջունվեց բուռն ծափա-
հարութիւններով։

Ջութակահար Դաւթեանը մեծ բաւակա-
նութիւն պատճառեց իր նուրբ և զգացված
նուագածութեամբ ջութակի վրա։

Պ. Դաւթեան անընդհատ bis-երից հար-
կադրված կրկնեց ծրագրից դուրս մի քա-
նի նուագներ ևս, ի թիւս որոնց «Կռունկը»
միալար։

Տ. Մայսուրեան արտասանեց Ագա-Նեգ-
րիի «Հանգցրէք ջահերը» և «Յառաջ» ո-
տանաւորները։

Հասարակութիւնը էսթետիքական մեծ
գուարճութիւն ստանալով գոհ սրտով հե-
ռացաւ թատրոնից։

Լ. Դ.

—

Հինգշաբթի, դեկտեմբերի 4-ին, Թիֆլիսի
ժողովարանում տեղի կունենայ «Անմեղ
մեղաւորներ» պիէսի ներկայացումը օր.
Քալանթարի մասնակցութեամբ։

—

Առաջիկայ երկուշաբթի, դեկտեմբերի
8-ին, տիկ. Մայսուրեանի բենեֆիսին ներ-
կայացնելու են «Անուրջ» և «Ամուրիների
ժողովարանը» պիէսաները։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Բագու, 27 նոյեմբերի

Խնդրում եմ հրատարակել սոյն երկտողս
ի պատասխան լրագրիդ այս տարվայ
№ 262-ում լոյս տեսած «Հեռախօս» ստո-
րագրութիւն կրող Բալախանիից նոյեմ.
14-ին գրված թղթակցութեան, մի բան՝ որ
անպայման կը նպաստէ չարաչար կերպով
ստանալու արված ճշմարտութեան վերա-
կանգնումին, և թերևս կարողանայ և վերջ
տալ նման գիտումնաւոր բամբասանքներին։

Պ. Հեռախօսը իրան «հայ» բանւորու-
թեան սրտացաւ բարեկամներից մէկը համա-
րելով, «Կաւկազ ընկ.» գործադուլաւորների
խնդրի բարեյաջող վախճանին ականատես
լինելով հանդերձ, համարձակութիւն է ու-
նեցել կատարված իրողութիւնը բոլորովին
խեղաթիւրել, որպէսզի հնչակեաններին
անուանարկէ։

Այսու, պ. Հեռախօս, գալիս եմ խնդրել
ձեզանից, որ հրապարակ ելնէք ձեր իսկա-
կան անունով և կրկնէք ձեր ասածները, որ
դէպքում մենք իմանալով թէ ում հետ
գործ ունինք՝ կը նշանակենք միջնորդ դա-
տարան, ձեր զրպարտութիւններն այդ
միջոցով էլ հրապարակելու։ Իսկ մինչև այդ
պղտորված մտքերը խաղաղեցնելու համար
իմ իսկական անունը ազգանունով ստորա-
գրված այս գրութեամբ յայտնում եմ, որ
«Կաւկազ ընկ.» բանւորների գործադուլը
հետևանք է եղել նաւթահանքատէրերի լօ-
կաուտի, առանց որևէ միջամտութեան և
ղեկավարութեան Հնչակեան կուսակցութեան
կողմից, և երբ բանւորները տեսնում են,
որ շարունակվող գործադուլը իրանց դէպի
քայքայում կը տանէ, դիմում են Հնչակ-
եան կուսակցութեան, որը սիրայօժար
վերցնում է գործը և վերջացնում յօգուտ
բանւորութեան։

Աւելի մանրամասնութիւնները յետոյ, երբ
դուք ձեր իսկական անունով դուրս կը գաք
հրապարակ և միջնորդ դատարան։

Տիգրան Օտեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Մէշէդ, 20 նոյեմբերի

Մէշէդի վերջին յեղափոխական յուզում-
ներից յետոյ խիստ նկատելի է կառավարու-
թեան կարգադրութեամբ շուտափոյթ և
մեծ քանակութեամբ զինվելը, որը խոր
մտահոգութիւն է պատճառել տեղիս սահ-
մանադրականներին։

Կառավարութիւնը հնար եղածին չափ
պատրաստվում է միանգամից բնաջինջ
անել երեք տարուց ի վեր գոյութիւն
ունեցող մաշուրութէ բառը (սահմանա-
դրութիւն)։

Սակայն պէտք է ենթադրել, որ այդ բանը
կառավարութեանը չէ աջողվում իրագործել,
շնորհիւ Նէջէֆի բարձրագոյն կրօնապետ-
ների անթիւ հակասութիւններին, որոնք
յորդոր են կարդում ժողովրդին միահա-
մուռ դիմադրել մինչև վերջին շունչ։

Մալիաթի (հարկերի) մասին Նէջէֆի մեծ
մուշտէիդներից այստեղ մի հեռագիր ստաց-
վեց նոյեմբերի 16-ին, առաւօտեան ժամը
8-ին։ Պարսկաստանի բարձրագոյն կրօնա-
պետները, յայտնելով կառավարութեանը
մալիաթ (հարկ) չը վճարելու վերաբեր-
մամբ, քաջալերում են յանուն սահ-
մանադրութեան յարատև հաստատակամու-
թեամբ շարունակել անվերջ ու գեղեցիկ
պայքարը, ժողովրդի արդար իրաւունքնե-
րը անխախտ պահպանելու համար։

Ոգևորված այս հեռագրից, ամբողջ 5-րդ
օրն է շուկան մնում է շարունակ փակ, քա-
ղաքը տագնապալի յուզումների մէջ է
հրճվում, ժողովրդի առաջին և ամենա-
կարևոր շահերը պաշտպանելու առիթով։

Ամսիս 17-ին ցոյց անող սահմանադրա-
կանների մի ահագին բազմութիւն տարճա-
նակներ պարզելով շրջում էր քաղաքի
կենտրոն փողոցներում։ Ոգևորված բազ-
մութիւնը դիմեց դէպի Բէստ, որտեղից
այդ միջոցին ռուսաբրիկ ու աֆիօնի ազդեցու-
թեան տակ հարբած մի խումբ սարվազներ
յարձակում են գործում փողոցներում ցոյց
անող սահմանադրականների վրա, իրանց
հին և ժանգոտված վարանդիլ հրացան-
ներով։

Սակայն սահմանադրականները ուժգին և
միահամուռ (եա-Ալի) աղաղակելով տարճա-
նակի հարուածներ են տալիս հակառակորդ-
ներին։ Սարվազները անմիջապէս փախուս-
տի են դիմում դէպի Ռուքնը-Դովլէի (դա-
տաւոր) տունը, թողնելով իրանց ընկեր
սարվազներից 2 թեթև վիրաւորներ։ Դա-
տաւորի խիստ կարգադրութեամբ զինւոր-
ները իսկոյն վերադառնում են իրանց
նախկին տեղերը ու խոչընդոտ հանդիսա-
նում ցոյց անող սահմանադրականներին։

Արդէն 5-րդ օրն է, որ քաղաքը
զինւորական դրութեան մէջ է գտնվում.
շուկայի մէջ իւրաքանչիւր քայլափոխում
պահակներ են դրված, նոյնպէս քաղաքի
կենտրոն փողոցներում թնդանօթներ են
շարել. հետևանքը թէ ինչով պէտք է վեր-
ջանայ, դժուար է գուշակել։

Ռուքնը-Դովլէն (դատաւոր) պահակների
թիւը աւելացնելով շուկայում, հրամայել է
խանութները բանալ, չը բացած դէպքում՝
ասել է՝ չափազանց վատ կը լինի։ Հատ-հատ
կիսաբաց խանութներ կան։ Սահմանադրա-
կանները հաւաքվել են Բէստը. թէ ինչ են
մտածում, դեռ պարզված չէ։ Հետևանքի
մասին յաջորդ պօստով։

Իքս

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.

1 դեկտեմբերի

ՎԱՐՇԱՎԱ։ Նոյեմբերի 29-ին, Բազար-
նայա կոչված հրապարակի մօտերը ան-
յայտ անձեր ատրճանակով ծանր վիրաւո-
րեցին ջէմստվային գլխաւոր պետին։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Բագւում մինչև 1909 թ.
յունիսի 6-ը երկարվում է արտակարգ
պահնորդական դրութիւնը։ Բագուի նահան-
գը արտակարգ պահնորդական դրութեան
փոխարէն յայտարարվում է ուժեղացված
պահնորդական դրութեան մէջ մի տարի
ժամանակով, սկսած դեկտ. 6-ից։

Պետերբուրգի համալսարանի վերատեսչի
պաշտօնում հաստատվում է պատմութեան
պրօֆեսոր Գրիմմ։

Երկրագործութեան գլխաւոր կառավա-
րիչը բաւարարութիւն տուեց լեռնային
ինստիտուտի պրօֆէսօրների խորհրդի միջ-
նորդութեան՝ փակելու ժամանակաւորապէս
ինստիտուտը։

Մի օրում խօլերայով հիւանդացան 21,
մեռան 6 հոգի։

Պետական Խորհրդի նիստը նշանակված
է դեկտ. 3-ին։

Առաջարկված է ակցիզային տուրքերի վար-
չութեան արքունական գինու պահեստնե-
րին կից հաստատել սպառողական կրպակ-
ներ։ Սկզբնական ծախքերը կը կատարվեն
այն գումարներից, որ յատկացված կան
այդ պահեստների բանւորների նիւթական
և բարոյական կենցաղի բարելաւման հա-
մար։

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստ-
րը մինիստրների խորհրդին ներկայացրեց
նախնական հաւանութեան համար մինիս-
տրութեան նոր առաջադրութիւնը բարձ-
րագոյն տարրական դպրոցների հարցի մա-
սին։

ԽԱՐԿՕՎ։ Լեռնահանքատէրերի համագու-
մարում։ Սկսվեց բանւորական օրէնսդրու-
թեան նախագծի քննութիւնը։ Համագու-
մարը խօսեց այն մտքով, որ պէտք է բան-
ւորներին ապահովագրել։ Բանւորներին
հիւանդութեան դէպքում ապահովելու հար-
ցը տարաձայնութիւն առաջ բերեց։ Բան-
ւորներին պարտաւորապէս բժշկելու վերա-
բերութեամբ համագումարը այն միտքն
յայտնեց, որ պէտք է տալ այդ բժշկական
օգնութիւնը, բայց այն պայմանով, որ քա-
ղաքները և զէմստվօները պարտաւորվեն
հատուցանել արդիւնաբերողների ծախքերը։

ՑԵՏԻՆԵ։ Պաշտօնական թերթում հրա-
տարակված է ֆինանսների մինիստրի կար-
գադրութիւնը այն մասին, որ մաքսային
վարչութիւնը դեկտ. 4-ից մաքսիմալ չա-
փով մաքս վերցնէ բոլոր ապրանքներից,
որ գալիս են այն երկիրներից, որոնց հետ
առևտրական պայմանագրեր չեն կապված։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բ Ժ Ի Շ Կ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւններ, ա-
ռանձնապէս ստամոքսի և աղիքների հի-
ւանդութիւններ։

Հիւանդների ըն-
դունելութիւնը { 12—1 առաւօտեան
5—6 երեկոյեան

Միքայէլեան փող., № 36, տ. Ճավճանիձէի։
100—65

ԲԺԻՇԿ Ն. Ա. ԵԱՐԱՄԻՇԵԱՆ
Նerfին եւ erեխայոց
Հիւանդութիւնների
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է { առաւօտեան 12—2 ժ.
երեկոյեան 5—7 ժ.
Օլգինսկայա փողոց, № 14.
(շ. ե. հ.) 20—16

Բ Ժ Ի Շ Կ
Ա. Մ. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ
Նerfին հiւանդութիւններ
Ընդունելութիւն ամեն օր { 11—12 ժ. առաւ.
5—6 ժ. երեկ.
Վելիամինօվսկայա փող., № 10.
(օ. մ.) 100—23

Բ Ժ Ի Շ Կ
Ա. Ա. ԽԱՆԴԱՄԻՐԵԱՆ
Նerfին եւ ջղային հiւանդութիւններ,
առանձնապէս սրտի և թոքերի հի-
ւանդութիւններ։ Ընդունելութիւնը՝ 11—1
ժ. առաւօտեան, 5—6 ժ. երեկոյեան։
Սօլօլակսկայա փ. № 6. տ. Միրզօյեվի
(օ. մ.) 50—9

ՏԵՂԱՓՈԽՎԵԼՈՎ
Կ. Պոլիս, սրանով խնդրում եմ բոլոր բա-
րեկամներից և ինձ հետ որևէ գործ ունե-
ցողներից՝ ուղղել իրանց գրութիւնները և
այլն հետևեալ հասցէով.
L. De Cosmis et C-o Casella № 21
poste italiane di Galata Constantinope (Turguie). Եսալեմի համար։
Գարեգին Կողիկեան (Եսալեմ)

Դեկտեմբերի 10-ից մինչև 18-ը
ի ցոյց կը դրվին և կը ծախվին
«ՄԵՂՈՒ»
ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱՆ ՄԷՋ
պատրաստված իրերը և կողմնակի չքաւոր
կանանց ձեռագործները։ Մանկական ըզ-
գեստներ և սպիտակեղէն, բազմատեսակ
գոգնոցներ մանուկների և մեծերի համար,
նորածին մանկան օժիտ, տիկնանց ներքին
շրջազգեստներ, թէյի և խոհանոցի սրբիչ-
ներ, շրջանակներ, պայուսակներ, օրացոյց-
ներ, արհեստական ծաղիկներ մեծ քանակու-
թեամբ գլխարկների և դէյրաների համար,
զարդարված կողովներ, թղթից շինած գըլ-
խարկներ և ուրիշ տօնածառի զարդեր, կօ-
տիլիօնի նորութիւններ, հագցրած տիկ-
նիկներ, երկու հատ շքեղ մետաքսեայ եապօնա-
կան վերմակներ, բարձեր և ուրիշ շքեղ ձե-
ռագործներ։
Գները չափաւոր են։
Վաճառքը լինելու է ամեն օր՝ առաւօտեան
10 ժ. մինչև 7-ը։ 3-ից մինչև 4 ժամը
relâche. Մուտքը ձրի է։
(հ. շ. ե. հ.) 4—1

Նorութիւն. պատի պատկerազարդ
(70 պատկerով) օrացոյց.
Լոյս տեսաւ և վաճառվում է
Գ. ՍԱՆՈՅԵԱՆԻ հրատարակութեամբ և Յ.
Ք. ԽԱՉՎԱՆՔԵԱՆԻ խմբագրած
„ԼՈՅՍ-ԱՐԱՔՍ"
ՊԱՏԻ ԵՒ ԳՐՊԱՆԻ
ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ 1909 ՅԱՒԵԼՈՒԱԾՈՎ
ՊԱՏԻ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ օրացոյցի տախտակը ներ-
կայացնում է չորրորդ դարի մեր պատմական կեան-
քից վերցրած մի երևոյթ, այն է՝ Սամուէլ Մամի-
կոնեանը սպանում է իր դաւաճան և ուրացող մօրը։
Պատկերը նկարել է յայտնի նկարիչ պ. Վ. Աճեմեա-
նը, իսկ կլիշէն պատրաստել է Պետերբուրգի աչքի
ընկնող ֆիրմաներից մէկը—Բերտհօլդ և ընկ.։ Պատ-
կերի ներքին մասը պատկերացնում է Արարատը—Ա-
րաքսի հովտով։
ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ պատկերազարդ է. այնտեղ կը
գտնէք մօտ 70 պատկեր մեր և եւրոպական գրա-
գէտների և գործիչների իրանց համառօտ կենսա-
գրութիւններով, օրինակ Ստեփան Նազարեան, Արծ-
րունի, Աբովեան, Խրիմեան, Վարժապետեան, Սա-
հակ, Մեսրոպ, Զամչեան և ուրիշներ։ Ծոցի օրացոյցը
զարդարված է 20 պատկերով։ Ունի ձոխ յաւելուած։
Գները—պատինը 50 կ., գրպանինը 20 կ.
Գումարով գնողներին զգալի զիջում։ Դիմել՝
Александрополь, типографія К. С. Саноянца.
Մանրամասն բովանդակութիւնը ցանկացողները
կարող են ստանալ ձրի։
(օ. մ.) 3—2

ՖԱԼԻԷՐԻ ՖՕՍՖԱՏԻՆ
Դուրեկան կերակուր, ամենայարմարը երե-
խաների համար, սկսած 6—7 ամսական
հասակից մինչև 10 տարեկան հասակը, գըլ-
խաւորաբար ծծից կտրած ժամանակ և աճ-
ման շրջանում։ Հեշտացնում է ատամների
դուրս գալը և պայմանաւորում է ոսկորնե-
րի համաչափ զարգացումը։ Ծախվում է
դեղատնային խանութներում և դեղավա-
ճառանոցներում։
(հ.) 10—9

Открыта подписка на 1909 годъ
на ежедневную, большую, политическую, безпартійную газету
„СЛОВО"
выходящую въ С.-Петербургѣ въ изданіи и подъ редакціей
М. М. ѲЕДОРОВА.
Государственная Дума съ подробными (по стенограммамъ) отчетами объ ея засѣданіяхъ.
Съ 6 окт. 1908 г. газета выходитъ и по понедѣльникамъ.
Въ газетѣ принимаютъ ближайшее участіе:
З. Д. Аваловъ, С. А. Адріановъ, К. К. Арсеньевъ, К. С. Баранцевичъ, Н. А. Бердяевъ, С. Н. Булгаковъ, П. К. Бѣлецкій, А. Васильевъ, А. Вергежскій, Н. М. Волковыскій, О. П. Герасимовъ, В. С. Голубевъ, Г. К. Градовскій, А. В. Карташевъ, Максимъ Ковалевскій, А. Ѳ. Кони, Г. И. Коровицкій, проф. Несторъ Котляревскій, С. А. Котляревскій, В. Д. Кузьминъ-Караваевъ, Н. Н. Львовъ, П. И. Люблинскій, В. А. Маклаковъ, проф. Л. І. Петражицкій, проф. Погодинъ, Вл. А. Поссе, М. Я. Притыкинъ, Д. Д. Протопоповъ, М. А. Славинскій, Старый земецъ, П. Б. Струве, П. А. Тверской, Гр. И. И. Толстой, кн. Е. Н. Трубецкой, Н. И. Философовъ, С. Л. Франкъ, Д. Н. Шиповъ, Г. Н. Штильманъ, А. Е. Яновскій, Л. Н. Яснопольскій, М. М. Ѳедоровъ и друг.
Фельетоны:
И. В. Жилкинъ, С. Б. Любошицъ, Оптимистъ, В. Г. Танъ (Богоразъ), Чужъ-Чуженинъ и другіе.
Въ литературно-художественномъ отдѣлѣ принимаютъ участіе:
А. Бенуа, А. Блокъ, В. Брюсовъ, П. Д. Боборыкинъ, Л. Я. Гуревичъ, Сергѣй Городецкій, А. А. Измайловъ, В. Каррикъ, И. И. Крыжановскій, И. И. Лазаревскій, В. Лихачевъ, Тадеушъ Налепинскій, А. В. Оссовскій, А. Ремизовъ, Н. Рерихъ, И. Е. Рѣпинъ, Ѳедоръ Сологубъ, Дмитрій Цензоръ К. И. Чуковскій, Георгій Чулковъ, Ольга Чумина, О. Шапиръ, Т. Л. Щепкина-Куперникъ, И. Л. Шегловъ (Леонтьевъ), Конст. Эрбергъ и друг.
ПОДПИСНАЯ ЦѢНА: на 1 годъ 12 р., 6 м.—6 р., 4 м.—4 р., 3 м.—3 р., 2 м.—2 р. 15 к. 1 м.—1 р. 10 к. За границу: на годъ 20 р., 6 м.—11 р., 4 м.—8 р., 3 м.—6 р., 2 м.—4 р., 1 м.—2 р. Для учащихся въ высшихъ учебныхъ заведеніяхъ, волостныхъ и сельскихъ обществъ, сельскаго духовенства, учителей и учительницъ и фельдшеровъ на годъ 8 р., на 6 м.—4 р., 4 м.—3 р., 3 м.—2 р. 25 к., 2 м.—1 р. 50 к., 1 м.—80 к.
Перемѣна адреса для городскихъ 10 к., для иногороднихъ 45 к.
При перемѣнѣ адреса просимъ г. г. иногороднихъ подписчиковъ указывать прежній адресъ или прилагать бандероль, подъ которой высылается газета.
Подписка принимается въ Главной Конторѣ С.-Петербургъ, Невскій, д. 92.
(26, 3, 8, 12, 18) 5—2

ОТКРЫТА ПОДПИСКА
На 1909 годѣ
на ежедневную литературную, политическую и общественную газету
„ВѢСТНИКЪ БАКУ"
Газета выходитъ въ форматѣ большихъ столичныхъ газетъ, при ближайшемъ участіи К. М. Пономарева.
Обѣщали свое участіе: А. б Агаевъ, С. А. Айвазовъ, Е. З. Барановъ, П. А. Берлинъ, M. Brown, В. С. Бейншалъ, Аг. б. Везировъ, В. С. Гессенъ, С. Д. Казбекъ, Д. О. Ландманъ, С. М. Мирской, Орестъ Сѣминъ, В. О. Островскій, Б. Г. Перлинъ, И. А. Порошинъ, И. Пичикіанъ, А. Петровичъ, А. Петрищевъ и др.
Кромѣ телеграммъ Петербургскаго Телеграфнаго Агентства, «Вѣстникъ Баку» получаетъ ежедневно телеграммы отъ собственныхъ корреспондентовъ.
Въ газетѣ «Вѣстникъ Баку» преимущественное вниманіе будетъ удѣлено вопросамъ мѣстной и кавказской жизни, которые получатъ независимое и возможно-полное освѣщеніе.
ПОДПИСНАЯ ЦѢНА:
Съ доставкой въ Баку: на годъ—7 р., на 11 мѣс.—6 р. 50 к., на 10 мѣс.—6 р., на 9 мѣс.—5 р. 50 к., на 8 мѣс.—5 р., на 7 мѣс.—4 р. 50 к., на 6 мѣс.—4 р., на 5 мѣс.—3 р. 50 к., на 4 мѣс.—3 р., на 3 мѣс.—2 р 50 к., на 2 мѣс.—2 р. и на 1 мѣс.—1 р.
Отдѣльный номеръ 5 коп.
Подписчики, внесшіе полностью годовую или полугодовую подписную плату за 1909 г., получаютъ газету со дня подписки до 1 января 1909 г. безвозмездно.
Плата за объявленія: впереди текста 20 коп. за строку петита или занимаемое ею мѣсто, позади текста—12 коп. При многократныхъ объявленіяхъ значительная скидка.
Отъ лицъ, ищущихъ труда—25 к. за 1 разъ на 4-й страницѣ (на 5 строкъ петита).
Пріемъ подписки и объявленій производится въ конторѣ редакціи (Барятинская, гост. «Пассажъ»), съ 10-ти до 7-ми час. вечера ежедневно, кромѣ воскресныхъ и праздничныхъ дней.
3—1 (հ.) Редакторъ-издатель Х. П. Саркисовъ.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ ԵՒ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՓԻՆԵԱՆԻ
= ԾՈՑԻ և ՊԱՏԻ =
1909 Թ.
„ՇԻՐԱԿ"
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ
(Տասնմէկերորդ տարի)
Բոլորովին նոր յաւելուածներով հոխացրած ու
հարստացրած և գունաւոր պատկերներով զարդա-
րած։ Դիրքն ու ծաւալը բոլոր եղած հայ օրացոյց-
ներից մեծ և արտաքինով շքեղ։
ԾՈՑԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ պարունակում է վիճակա-
գրութիւն ռուս. եկեղ. և վանական հողերի ու կա-
լուածների։ Մուրհակների օրէնքներ և օրինակներ,
չափ և կշիռ, դրամներ։ Դրօշմատուրք, բնակարանի
հարկ, վարձատրութիւն նօտարների, դատական պրիս-
տաւների, երդուեալ-հաւատարմատարների։ Փօստ և
հեռագիր, պօստային նոր օրէնքներ, խնայողական դան-
ձարաններ։ Զինւորագրական օրէնքներ, նորակոչ
զինւորների չափը, անցագրեր և բողոքելու ատեան-
ներ։ Կտակի օրէնքներ, օրինակներ, կեղծ ու անվա-
ւեր կտակներ։ Հարուստ բժշկարան, առողջապահա-
կան խորհուրդներ—խմելու ջուրը, մարդկանց երկա-
րակեցութիւնը։ Մարդու ընդունած սնունդը, սնունդի
նշանակութիւնը, ինչպէս է կատարվում մարսողութիւնը։ Հացահատիկների մշակման նոր ձեր—հացաբոյ-
սերի չէթիլ և նրա օգուտները, մեղուաբուծութեան օգտակարութիւնը, խորհուրդներ մեղուաբոյծներին։
Կառավարութեան ձևեր, ինչ է սահմանադրութիւնը, օսմանեան սահմանադրութիւնը, Թիւրքահայոց սահմա-
նադրութիւնը։ Հիպնօտիզմ, երկրի սկզբնական վիճակը, գիտաւոր աստղեր, մարդու սկզբնական լեզուն, աշ-
խատանք, մահ և հիւանդութիւն, երազ, իշխանութեան ծագումը, մայրական սէր, Թաքստաւոր հօր կտակը,
ծեր մշակի խորհուրդները երիտասարդներին, ամերիկական զօրքը։ Քաղաքավարական բարոյական ակնարկ-
ներ, և չորս թևով գիտելիքներ, տնտեսական խորհուրդներ, պտուղների բժշկական նշանակութիւնը, աշխար-
հիս հրաշալիքները, շահի և սուլթանի ներքին կեանքը, գրքերի թշնամիները և գրադարանի ոչնչացումը,
մարդու արժէքը ճորտութեան ժամանակ, մահվան վերջին վայրկեաններ։ Կենսագրութիւններ՝ Իզմիրլեան,
Շահազիզ, Պռօշեան, Աբգարեան, Դոդոխեան, Մուրացան և Սաթթար-խան (պարսից վերջին յեղափոխակա-
նը) իրանց գունաւոր պատկերներով։ Հանելուկներ, բեպուսներ, զուարճալի վիճակարան։ Երեսների թիւ—300։
ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ պարունակում է ընտիր մտքեր, աֆօրիզմներ, հարուստ ժամանակագրութիւն և
բանաստեղծական փոքրիկ հատուածներ ամեն առաջին երեսի վրա, եկեղ. և ազգային տօների պատմակա-
բացատրութիւններ, զանազան հեթանոսական սովորութիւններ, գիտական նորութիւններ, բնութեան երե-
ւոյթների բացատրութիւններ առողջապահական, բժշկական խրատներ, արհեստների վերաբերեալ օգտակար
գիտելիքներ, եապօնացիների, հնդիկների, հաբէշների և քրդերի կեանքից զուարճալի պատմութիւններ,
պատմական նշանաւոր դէպքեր հայկական, ռուսական և եւրոպական կեանքից, հետաքրքիր թւեր և տեղե-
կութիւններ, ինչպէս են ծախսվում հասարակական գումարները, զինւորական ոյժ և պատերազմական ծախ-
քեր։ Հողը Ռուսաստանում, ում ձեռքին են հողերը։ Ազգային քնար—նորագոյն բանաստեղծութիւններ,
շուտական խաղեր—սիրոյ երգեր, հետաքրքիր տեղեկութիւններ բուսական և կենդանական աշխարհից, թռ-
չունների և կենդանիների հետաքրքիր կողմերը, կենսագրութիւններ, զուարճալի դէպքեր մեծ մարդկանց
կեանքից։ Ժողովրդական առածներ, երգեր, լէլէներ, զուարճալի նոր առակներ, տնային տնտեսութեան
վերաբերեալ կարևոր խրատներ, խոհարարական խորհուրդներ, հանելուկներ, շուտասելուկներ, վիճակներ
այլ զուարճալի տեղեկութիւններ։
ՏԱԽՏԱԿԸ յայտնի նկարչի գործ է, պատրաստված լիտօգրաֆիայում 6 գոյնով, ներկայացնում
է Թիւրքահայ ժողովրդի առաջ խորտակված բռնակալութեան պահապան վիշապը
ջախջախված հայ սրտութեան շղթաները և Թիւրքահայ մանուկը ողջունում է հայրենիքի ազատութեան նոր
տարին։
Գները՝ պատինը—50 կօպ., ծոցինը—20 կ., գումարով գնողներին զեղջ։
Դիմել՝ Александрополь типографія «Ширакъ», Карапету Апинянъ. Արտասահմա-
նից—Alexandropoj Karapet Apinian (Caucase).
Ալէքսանդրապօլում չը դիմել ուրիշ ոչ մի հասցէով։
(հ. շ.) 8—3

Электропечатня Н. Г. Аганьянцъ Полицейская. 7.